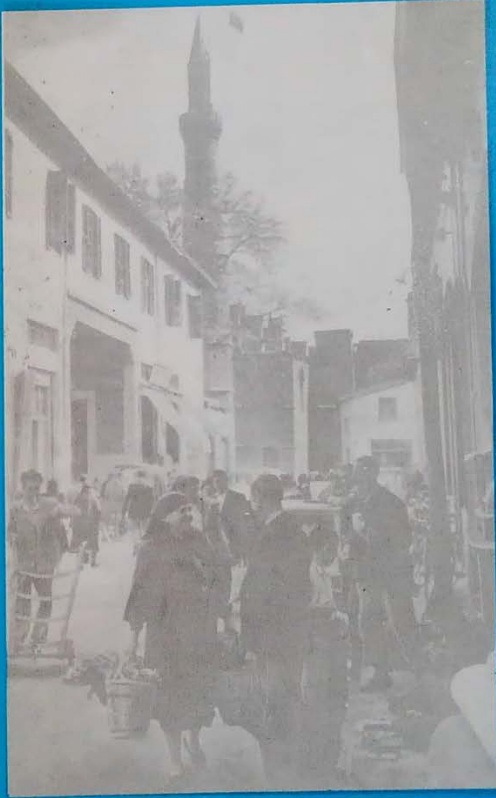

Halkbilimi

HALK SANATLARI DERNEĞİ YAYINIDIR

Sayı: 22

Halkbilimi

HALK SANATLARI DERNEĞİ YAYINIDIR

91/2 Yıl: 5 Sayı: 22

Nisan-Haziran 1991 Ederi: 5000.-₺

YILDA DÖRT SAYI YAYIMLANIR

SAHİBİ:

Kâni KANOL

YAZI İŞLERİ SORUMLUSU:

Tuncer BAĞIŞKAN

YAZI KURULU:

Öcal ERTEN
Kâni KANOL
Hasan EKMEKÇİ

YAYIN KURULU:

Hasan BULUNÇ
Engin ANIL
Mehmet BİRİNCİ
Rifat ŞIK

Pikaj-Montaj: HAS-DER

Dizgi-Baskı: Ortam Off-Set

ABONE:

Kıbrıs..... 20.000.00 TL
Türkiye..... 30.000.00 TL
İngiltere..... 10 Sterlin
Amerika..... 20 Dolar
Avustralya..... 25 Dolar

Yazışma Adresi:

HAS-DER
P.K. 199, Lefkoşa-KIBRIS
Mersin 10 - TÜRKİYE
Tel: 020-76276 (19.00-21.00)
020-35870 (Mesai Saatleri)
Fax: 020-35880

ÖN KAPAK: 1930'lu yılların Lefkoşa'sı
(Sn. Oğuz Kusetoğlu'nun albümünden)

ARKA KAPAK:

Sepet ören yaşlı bir ninemiz

İÇİNDEKİLER

Okurlara	1
Short summary of contents	2
Engin ANIL	
Has-Der'in Milli Eğitim Şurası Raporu	3-8
Geleneksel Elsanatlarımız Lefkara İşi (4)	9-11
Muharrem FAİZ	
Kıbrıs Halkbiliminde Yemekli Adak Törenleri	12-17
Tuncer BAĞIŞKAN	
Kıbrıslı Türkler	18-22
Yazan : C.F. BECKINGHAM Türkçeleştiren : Ahmet AN	
Halk Oyunu - Müzik Bütünselliği üzerine	23-24
Özkan YIKICI	
Halk Sanatları Nerden-Nereye	25-26
Öcal ERTEN	
Maniler	27
Özkan YIKICI	
HABERLER.....	28-32
Zehra KOZAL	

Okurlara

Değerli Okurlar,

Dergimizin 1991 yılı ikinci sayısını çıkartıyoruz. Dergimizin yayın yaşamının beşinci yılına ulaştık bu yıl. Tüm HAS-DER camiası ve folklorseverlerin katkı ve desteğiyle HALKBİLİMİ yayın yaşamını sürdürmeye çalışıyor. Kıbrıs'ta yayımlanan ilk ve tek Türkçe folklor dergisi olan HALKBİLİMİ istediğimiz, arzuladığımız içerik ve biçimde olmasa da, sonuçta amatörce hazırlanmakta olan bir dergidir. Olabilecek en kötü şartlarda ve devletten destek görmeden yaşamayı başaran dergimize abone olarak ve abone bularak katkıda bulunabilirsiniz.

Geçtiğimiz günlerde Milli Eğitim ve Kültür Bakanlığı yayını olarak yayımlanan Sayın Erbil Çinkayalar'ın halkdansları konulu kitabının eleştirisini gelecek sayıda yayımlamaya çalışacağız. Sözünü ettiğimiz kitapta dikkatimizi çeken en ilginç nokta, ülkemizin tek folklor dergisi olan HALKBİLİMİ'nin hiç yokmuş gibi davranılmasıdır. Oysa ülkemizde beş yıldan beridir, folklorun bütün dallarıyla ilgili yazılar içeren dergimizden söz etmemekle Sayın Çinkayalar kendi eksikliğini ve zayıflığını ortaya koymuştur. Denebilir ki, "Herkes bu dergiyi okumak zorunda mıdır?". Elbette değildir. Ancak bu dergide yayımlanan notaları, oyun türlerini aynen alıp yayınlıyorsanız bunları nereden bulduğunuzu açıklamak zorundasınız.

Bu konuda şu aşamada yasal yollardan haklarımızı arama girişimlerimiz sürmektedir. Bu nedenle konuyu burada noktalıyoruz.

Saygılarımızla,

Halkbilimi

Short Summary of the Contents

Engin ANIL

Dear Readers,

We are quite happy to have been able to publish this issue after a little delay due to the intense activities of our association.

In this issue you will find the full report which was presented to T.R.N.C. National Education convention. In this report prepared by Mehmet Birinci, Engin Anıl, Kâni Kanol and Muharrem Faiz, problems of Turkish Cypriot National Education were discussed and solutions were suggested.

Muharrem Faiz concludes his research on " A Sample From Our Traditional Handicraft, the Lefkara Lace" , in this issue.

In the research " the Ceremonial Votive Victuals" our editor the Archeologist TUNCER BAĞIŞKAN, briefly explains the rituals and the meals offered on these occasions. These meals are usually organised to honour The Prophet Zekeriya, Abudardar Dede and Aceleci Bacı. These people are said to have proven their spiritual powers to the Turkish Cypriots.

The article " The Turkish Cypriots" by C.F. Buckingham - "Journal of Royal Central Asian Society, 1956 April Issue" has been translated by Ahmet An.

In his article, Özkan Yıkıcı demonstrates how different cultures are influenced by each other. He exemplifies this by showing how the Turkish song "Konyalı" has been translated and is being sung in Greek as well. In another article he comments on the four-lined rhytmical poems (mani) which were broadcast on CBC (Cyprus Broadcasting Coopearation).

You can also read a speech delivered by Öcal Erten the president of our association, at a public gathering organised by Youth Centre.

The news page has been prepared by Zehra Kozal.

HAS-DER'in Milli Eğitim Şurası Raporu ★

A- Çalışma alanının niteliği bakımından bir kültür- sanat derneği olan **HALK SANATLARI DERNEĞİ (HAS-DER)** tarafından yürütülen çalışmaların tümü eğitsel niteliğe sahiptir.

Dernek tüzüğü'nün 2. maddesinde derneğin amacı ve siyaseti şöyle belirtilmiştir.

"Kıbrıs ve Kıbrıs Türk Halk Bili-mini araştırmak , yaymak, ve zenginleş-tirmek ,halk yararına eğitsel ve kültürel çalışmalarda bulunmak ve halkın öz değerlerine sahip çıkmasını sağlamak-tır."

Eğitim konusunun sadece okul ve aile ile ilişkiler çerçevesinde düşünül-meyeceği bir gerçektir. Sosyal yaşantı , 'boş vakitleri geçirme' (ki aslında kişinin sosyal alanlarda etkin olmasını böylesi bir kavramla ifade etmenin karşısında), tek başına bireyler arasında ve birey ile toplum arasındaki ilişkilerin güçlendirilmesini sağlarken, aynı zamanda başı başına kişisel ve toplumsal eğitim sağlamaktadır.

B- Kişinin topluluk içindeki genel ahlaki değerleri tanınması; bu değerleri çağdaş ölçülerle yenilemesi; yaşama ilişkin bir perspektif sahibi olabilmesi; topluma demokratik ve aktif yönde katkıla söz söyleyebilme, kendini dinle-teme suretiyle karar alma süreçlerine doğrudan katkıda bulunması; kısacası kendi kişiliğini oluşturma için aile eğitimi ve akademik eğitimin sosyal eğitim ile pekiştirilmesi şarttır.

HAS-DER ortaokul, lise ve hatta ilkokul çağındaki çocuklarımız ve gençlerimiz için gerçek bir sosyal

eğitim ortamı sunmaktadır. Bu nedenle derneğimiz bir kültür-sanat derneği olmanın yanında bir sosyal eğitim merkezi olarak da tanımlanabilir. Çünkü derneğimizin her çalışması ve her etkinliği folklorik, kültürel , sanatsal ve akademik olan özelliklerinin yanında mutlaka eğitici özellikler taşımaktadır.

Örneğin , derneğin en sıradan çalışması olan Halk-Dansları çalışmaları yüzlerce gencimize halk kültürümüzün bu özgün alanında eğitim sağlamaktadır. Tüzüğümüzün 4. maddesinde "Yapılacak Faaliyetler" başlığı altında sıralanan etkinlikler bu gerçeği yansıtmaktadır.

"Dernek amacına varmak için aşağıda belirtilen faaliyetleri ve benzerlerini yapar."

- a- Halk oyunları, halk türküleri ve tiyatro ekipleri oluşturarak gösteriler düzenler.
- b- Halk türküleri ve halk oyunları yarışmaları düzenler.
- c- Yabancı ülkelerde yapılacak gösterilere ekipleri gönderir.
- d- Yurt içinde veya dışında benzer amaçla etkinliklerde bulunan resmi ve özel dernek ve kuruluşlarla temas ve işbirliği yapar.
- e- Geleneksel geceler, kutlamalar, festivaller düzenler.
- f- Halkbilimi ile ilgili kitap, broşür

★ Bu rapor ,Milli Eğitim ve Kültür Bakanlığının 15.Şubat.1991 tarih ve 1/91 sayılı yazısı üzerine Has-Der tarafından K.K.T.C Milli Eğitim Şurasına sunulmuştur. Rapor Has-Der Yönetim Kurulu adına Kani Kanol, Engin Anıl , Mehmet Birinci ve Muharrem Faiz tarafından 24.3.1991 tarihinde hazırlanmış ve 26.3.1991 tarihinde ilgili makama iletilmiştir. Raporuda Kıbrıs Türk Milli Eğitimi'ne ilişkin sorunlara, çözüm önerilerine ve Has-Der'in eğitim alanındaki çalışmalarına yer verilmiştir.

ve dergi yayınlar ,sergiler paneller ve benzeri eğitsel etkinlikler düzenler.

g- Ekipler oluşturarak halkbilimi araştırmaları yapar.

h- Dernek elemanları arasındaki dostluk ve dayanışmayı geliştirip pekiştirmek için sosyal içerikli çalışmalar yapar.

i- Diğer sanatsal ve kültürel etkinlikler düzenler.

j- Dernek , folklorumuzun günümüz koşullarında yeni işlevler üstlenerek yayılabilmesi düşüncesiyle hareket edip, bu amaçla nızmet edecek tüzel ve özel kişi, kurum ve kulurluşlara ücret karşılığında veya ücretsiz danışmanlık hizmetleri verir. Yine bu amaçla gerektiğinde özel müzeler ve küçük el sanatları atölyeleri v.b işletmelerinde , işletmeci olarak görev alır. Yönetim Kurulu'nun seçeceği kişi ve komiteler tam yetkili olacak bu işleri yürütmekle görevlendirilir.

Buradaki amaçlara uygun olarak HAS-DER folkorün her alanında çeşitli eğitsel çalışmalar yapmaktadır.

Derneğimizin artık geleneksel hale gelmiş "Çocuklararası masal anlatma yarışmaları", "Halkbilimi Sempozyumları"yalnızca dernek üyelerine değil genel kitlenin sosyal ve kültürel eğitimine ağırlık veren çalışmalarımızın başhcalarıdır.

Derneğimiz tarafından yayınlanmakta olan HALKBİLİM dergisi ise apayrı bir özellik taşımaktadır. Bu derginin hazırlanması için gerekli ön çalışmalar, alan araştırmaları ve yazılarına kaynak teşkil eden eğitim seminerleri, konferanslar ,sempozyumların herbiri ayrı ayrı eğitsel öneme sahiptir. Derginin kendisi çok önemli bir eğitim ve aydınlatma aracı olarak ortadadır. Ayrıca hergeçen gün artan bir arşiv değerine de ulaşan bu dergi Kıbrıs ve Türkiye'nin dışında Avrupa'lı araştırmacılar tarafından da giderek daha fazla aranan bir kaynak haline gelmiştir. Türkiye'de

yayınlanan 3 Folklor dergisi ile birlikte Türkiye çapında Halkbilimi alanında var olan 4 dergiden birtanesi olması HALKBİLİM'in önemini daha da artırmaktadır.

Bunlara ek olarak dernek içi etkinliklerimizle eğitsel çalışmalarımız takviye edilmektedir. Bunlar arasında halk dansları ve tiyatro gruplarımız, oda müziği alanında yapmakta olduğumuz ve halk müziğinin çok sesliliğe dayalı olarak geliştirilmesini hedef alan müzik çalışmalarımız, halk danslarımızın modernize edilmesine ilişkin "stilizasyon" çalışmalarımız , ve dernek içi eğitim seminerlerimiz sayılabilir.

Dernek içi eğitim seminerlerinde bugüne kadar işlemiş olduğumuz konular şunlardır:

- Derneklerin işlevi nedir, ne olmalıdır?
- Toplumda kadın-erker ilişkileri
- Arabesk müzik
- Halk müziği, klasik müzik ve çok seslilik.
- Avrupa'da klasik müziğin gelişimi

Derneğimizin işleyiş yönetiminin de üyelerimiz için eğitici ve öğretici olmasına yönetim kurulumuz özen göstermektedir. Bu amaçla yönetim kurulu toplantılarımız üyelerimize açık olarak yapılmaktadır. Toplantılara katılan üyelerin oy hakkı olmamasına rağmen söz hakları vardır. Dernekle ilgili sorunları, zaman zaman yönetim kurulunda tartışmak yerine daha geniş kitle toplantılarında üyelerimizle etraflıca tartıştıktan sonra çözme yoluna gideriz. Tüm önemli etkinliklerimizden sonra mutlaka kitle toplantısı yaparak etkinliklerin toplu bir değerlendirmesini yaparız. Bu yöntemler üyelerimizin derneğimizin karar alma mekanizmasına aktif olarak katılmalarını sağlarken, onların edilgen değer etken, kendi düşüncelerini oluşturabilme ve kendi

görüşlerini hiçbir etki almadan ortaya koyabilecek cesarete ve bilinç sahibi kimseler olarak yetişmelerini sağlamaktadır.

C- **HAS-DER** 5.1.1991 tarihinde 15. Genel Kurulunu yapmıştır. Bu tarihte göreve getirilen yeni Yönetim Kurulumuz, 31.1.1991 tarihinde 1991 yılı içinde belli başlı yapılacak etkinlikleri şöyle plânmıştır.

16.2.1991 Velilerle Dayanışma Akşamı
1-2-3 Mart 1991 Gençlik Şöleni (Gençlik Dairesi'nin organizasyonu)
25-26-26 Nisan 1991 Tiyatro
8 Nisan 1991 Eğitim Semineri - Halk danslarımızın gelişimi- Ayaç Çağın
3 Mayıs 1991 Stilize Halkdansları Gösterisi
23 Mayıs 1991 Çocuk Şöleni
9 Haziran 1991 Alan Araştırması (Bölge daha sonra belirlenecek)
1 Temmuz Eğitim Semineri (konu daha sonra belirlenecek)
Temmuz-Ağustos 1991 Muhtemel yurtdışı etkinliği
3 Eylül 1991-9, Halkbilimi Sempozyumu (Uluslararası nitelikte olması için gayret gösterilecektir.)

15 Eylül 1991 - Alan Araştırması (Bölge daha sonra belirtilecek)
5-12-19-26 Ekim 1991 Masal Anlatma Yarışması
2 Aralık 1991 Eğitim Semineri (Konu daha sonra belirtilecek)

Bunlardan başka çalışmalarımızın genel seyri içinde kitle toplantıları, özel eğlence/piknik gezileri, yılbaşı eğlenceleri, yemekli balo, Dernek lokalinin temizlenmesi v.s. gibi etkinlikler yer almaktadır. Bu yıl ayrıca geçmiş yıllarda olduğu gibi Halkbilimi dergisinin 4 sayısı (3 ayda bir aralıklarla) yayınlanacaktır.

D- Görüldüğü gibi derneğimizin ve

benzeri derneklerin sosyal ve kültürel eğitimimize katkıları çok büyüktür. Kültür çok geniş bir alandır. Kültürün her alanında eğitimsel hizmetler sunmak bir devlet için oldukça güç ve masraflı bir iştir. Bunun bilincinde olan birçok ülkede devlet gönüllü bireylerin derneklerde örgütlenerek amatörce çalışmasını desteklemekte ve teşvik etmektedir. Merkezi ve yerel hükümetler bu amaçla bütçelerinde ödenek ayırmakta ve sosyal amaçlı dernek, kurum ve kuruluşları maddi olarak desteklemekte onlara imkânlar sağlamaktadır.

Ülkemizde sayısız güçlüklerle karşı karşıya bulunan dernekler ne yazık ki devletten hiçbir katkı alamamaktadır. Önümüzdeki yıllarda bu konuya gereken önemin gösterilmesi ve bütçe 'de amatör derneklere yardım amaçlı bir ödenek ayrılması uygun olacaktır.

EĞİTİM RAPORU

Derneğimiz eğitim sorunlarının toplumuzdaki diğer siyasal, ekonomik ve sosyal sorunlarından soyutlanarak ele alınmayacağına inanmaktadır. Bu inançla getirilecek yeniliklerin ve sorunlar karşısında alınacak önlemlerin uzun verimli olabilmesi için toplumsal yapımızı oluşturan diğer kurumlarda da değişiklikler yapılmasını kaçınılmaz görmektedir.

Kısa bir zaman süresinde vermemiz istenen böyle bir raporun hazırlanmasında kuramsal bir yaklaşımı tercih ettik. Yakında yapılması planlanan Eğitim şurasında olanak verilmesi durumunda görüşlerimizi çeşitli araştırma verileri zenginleştirerek sunmaktan sevinç duyacağımızı belirtmek isteriz. Milli Eğitim ve Kültür Bakanlığı'nun görüşlerimize gösterdiği itibara teşekkür eder çalışmalarınızda başarılar dileriz.

EĞİTİM AMAÇLARI

Milli Eğitim yasasında belirtilen amaçlar eğitim bilim açısından oldukça soyuttur. Eğitimdeki amaç "olumlu davranış değişiklikleri" olarak tanımlandığına göre, amaçlarda somut olarak tanımlanmalıdır. (Bir başka deyişle operasyonel düzeyde belirtilmelidir.) Böyle bir yaklaşım Atatürkçülük diye yola çıkıp 12 yıl aradan sonra Atatürk konusunda "O Selanik'de doğdu, 6 yaşında iken kargaları kovalardı. Annesi Zübeyde Hanım'dı ve o yunanlıları denize döktü" den öte birşey söyleyemeyen lise mezunu yetişmesini önleyecek; yine bu yaklaşım "geniş bir dünya görüşüne sahip öğrenciler yetiştirmek" hedefiyle 'yaratılış kuramını' empoze etmeye çalışan uygulamalar, "çoksesliliğe inanmış bireyler yetiştirmek" hedefiyle teksesli, tek kitaplı ders kitapları çelişkinin yaşanmasını sağlayacaktır. "Beden, zihin ve duygu bakımından dengeli" bireyler ile bu üç öğeden sadece birinci kriter alan ve yarış atı gibi yetiştirilmeye çalışılan bireyler arasındaki fark da yine somutluk ilkesi yaklaşımı ile kaldırılabilir.

TEMEL İLKELER

Toplumun Gereksinimleri ve Bireyin Yetenekleri

II. Beş yıllık Kalkınma Planı, yıllık Hükümet programları ve Eğitim Bakanlığı arasında yeterli eşgüdümün sağlanmadığı görülmektedir.

Mesleki teknik eğitime aktarılması öngörülen öğrenci sayısı çeşitli nedenlerle hedeflenenin çok gerisinde kalmıştır. (%45 hedeflerirken % 30' kalmıştır)

- Çıraklık meslek yasası yaşama geçirilmemiştir.

- Mezuniyet sonrası meslek lisesi mezunlarına avantaj sağlayacak düzenlemeler yoktur.

- Üniversite sınavları- meslek dersleri çelişkisi yaşayan öğrenciler ne bir yönde ne de diğer yönde gelişebilmektedir.

- Mezunlar piyasanın beklentisini karşılamakta uzaktır.

- Diğer okullarımızda da görülen fiziki şart noksanlığı niteliklerinden dolayı mesleki teknik okullarda daha da büyük bir olumsuzluğa neden olmaktadır.

Bireylerin ilgi ve yetenekleri ölçüsünde yönetilmesi işlevi henüz tam anlamıyla, kurumlaşmamıştır. Konuyla ilgili olarak yapılanlar birkaç okulda verilen zeka ve meslek testleri ile sınırlı kalmıştır. Zaman geçirilmeden çağdaş eğitimin bir gereği olarak ilköğretim çağından başlayarak her öğrenci için dosya tutulması sistemine geçilmelidir. Bu konuda bilgisayar sisteminden yararlanılmalıdır.

Bu konudaki bütün ilişkiler öğrenciye reçete verme şeklinde anlaşılmalı, ona demokratik biçimde seçme şansı verilmelidir. Sistem bir bütün olarak eyleyici değil, geliştirici olmalıdır.

Zorunlu eğitim ve öğretim hakkı - Fırsat ve olanak eşitliği

Yapılan bazı araştırmalar (detayları aktarılabilir) farklı sınıf ve zümrelerin eğitim olanaklarından eşit biçimde yararlanamadıklarını ortaya koymuştur. İlkelerin ancak uygun somut koşullarda hayata geçebileceklerini göz önüne alarak gerekli tedbirler alınmalı, bu amaçla;

- Güç öğrenen öğrencilerin derslerde, okulda ve giderek eğitim genelinde tecrit edilmesini engelleyecek pedagojik yöntemlerden yararlanılmalı.

- Fiziki ve kültürel şartlar açısından bölgeler hatta aynı bölge içindeki

okullar arasında bulunan farklılık hemen ortadan kaldırılmalı; böylece insanımızın kafasında 'imtiyazlı okul' imajının da silinmesine çalışılmalıdır.

UNISEF'in sosyo ekonomik statü açısından düşük ailelerden gelen çocuklar için önerdiği bütүн tedbirler uygulanmalı ; bu konumdaki bireylere yapılacak yardımın "iaşe" olarak algılanmasına son verilmelidir.

Eğitimde Süreklilik

Eğitimi sürekli kılmak hedeflenenlere ulaşmak açısından önemlidir. Bu amaçla özgün, açık ve yaygın eğitim kurumları arasında işbirliği ve eşgüdümüne önem verilmelidir. Özellikle etkinliklerini amatörce yürüten kurumlara bakanlığın katkısı sağlanmalı , bu yardım kurumlaşmalıdır.

Demokrasi Bilincinin Geliştirilmesi

Bireylerin , demokratik tutumu bir davranış biçimi olarak benimsemelerinin sağlamak için , soyut söylemlerden kaçınılmalı, bilincin yerleşmesi için öğrencilerin bizzat yaşamaları ve katılmaları sağlanmalıdır. Bu amaçla etkinliklerin düzenlenmesinden kantin koluna kadar her alanda öğrencilerin katılımı sağlanmalı, onlara söz hakkı verilmelidir.

Okul - Aile İşbirliği:

Eğitim kurumlarında, amaçların gerçekleştirilmesine katkıda bulunmak üzere okul ile aile arasında işbirliği sağlanmalı ve ailelerin eğitime ilgisini para aktarmayla sınırlı tutmaktan vazgeçilmelidir. Ailenin ilk eğitim kurumu olduğu unutulmadan , çocuğun psikolojik ve sosyal gelişmesinin tutarlı olması için okul

ile aile arasındaki bilgi alış- verişi artırılmalıdır. Bu amaçla okul rehberlik birimlerinden yararlanılmalıdır,

PROGRAMLARIN İÇERİĞİ

Öğretim sistemi ezbere dayanmakta ve bilgi yükselmesi ağırlık taşımaktadır.

Sınavlara hazırlık işlevi, eğitimdeki her türlü amacın önüne geçmiştir. Programlarda bireyin zihinsel , bedensel ve duygusal gelişimi hedeflenmeli iken; eğitimin araçları (çeşitli sınavlar) amaç konumuna sokulmuştur.

Milli Eğitim yaşamımızdaki - uyumluluk - ilkesinden hareketle Kıbrıs Türk Milli Eğitim Kurumlarında uygulanan öğretim programları ile Türkiye'deki eğitim kurumlarında uygulanmakta olan öğretim programları tamamen eşitlenmiştir. Yine aynı yasada belirtildiği halde Kıbrıs Türk Toplumunun gereksinimleri ve şartlarının dikkate alınmaması yalnızca sosyolojik değil öğrenciler açısından psikolojik olumsuzluklara da sebep olmaktadır.

Ders dışı etkinliklerden veya seçmeli derslerin birçok okulumuzda fuzuli vakit kaybı olarak değerlendirip, zaman zaman keyfi kararlarla programlardan çıkarılması pedagojik bir skandaldır.

Eğitimle ilgili her yasada laikliğe atıfta bulunulmasına karşın, okullarımızda din eğitiminin devam etmesi bir çelişki oluşturmaktadır.

Özellikle tarih ve coğrafya kitaplarımızda yer yer şoven öğelere rastlanmaktadır. "Geçmişle ilgili bilinçli nesiller" yetiştirmek ile ırkçı bireyler yetiştirmek arasında önemli farklar bulunduğu göz ardı edilerek yazılan bu bölümlerin; "başkaları da aynı şekilde

yapıyor" gerekçesiyle sayınulması olanaksızdır.

Derslerdeki bilgiler Ortaçağ'daki gibitek doğru olarak aktarılmaktadır. En temel bilimlerdeki en doğru bilgilerin bile hergün yenilendiği, bu yaklaşım , dogmatik, otoriter bireyler yetişmesine neden olmaktadır.

Bu sorunlardan hareketle;

Öğrencilerin kafasına bilgi yığmaktan çok; onları bilgiyi aramasını ve bulmasını bilen ve seven bireyler olarak yetiştirmeleri,

Programların başta amaçlanan hedeflerine ulaşabilmeleri için planlanan her türlü ders içi ve ders dışı etkinliğin gerçekleştirilmesi; her türlü sınavın birer araç olduğunun benimsenmesi.

Programlara genel bir yerel içerik kazandırılması , ayrıca okullara her bölgenin özelliklerine ve taleplerine göre seçmeli dersler konması, (Çayırova' ya Lefkara işi, Karpaz 'a balıkçılık, Mesarya köylerinde tarım ve hayvancılık v.b.)

Devletin inançlar karşısında tarafsız kalması gerektiği ilkesinden hareketle din eğitiminin kaldırılması ve konuyla ilgili eğitimin belli bir yaşa kadar çocuğun ailesine, sonra da kendine bırakılması;

Bireylerin tarihlerini, sosyal çevrelerini, matematiği ve bitkileri bildikleri kadar; kültürlerini de tanımları için ders içi (sanat tarihi) ve ders dışı etkinliğin programlara alınması;

İnsanlığın bir bütün olduğu unutulmadan , öğrencilerin barış , sevgi ,evrensellik, demokrasi duygularını zedeleyecek öğelerin programlardan çıkarılması.

Öğrencilerde tek boyutlu kişilik yerine çok boyutlu bakış açısını geliştirecek eleştirici, gözlemci, irdeleyici programların oluşturulması hedeflenmelidir.

Ders Kitapları

Özellikle ortaöğretimde kullanılan kitaplar gerek bilgi içeriği gerek estetik bakımından çağdaş eğitim gereklerinin çok uzağındadır. Edebiyat okuyan bir öğrenci ancak birkaç yardımcı kitapla anlayabildiği yazarlara takılı kalmakta, çağdaş Türk ve Dünya yazarlarını hiç tanıyamamaktadır. Tarih biyoloji , sosyoloji , felsefe ders kitapları tek bir görüş açısından ele alınmaktadır. Her hükümet değişikliğiyle birlikte yeniden yazılan bu kitaplar çoğunlukla büyük farklar göstermektedir. Her ders için alternatif kitapların yazılmasının teşvik edilmesi bu olumsuzluğu aşmada atılacak en önemli adım olacaktır.

Eğitim Finansmanı

Eğitim için ayrılan %8 dolayındaki bütçe payı (kriz nedeniyle bu daha da düşürülmüştür) geri kalmış ülkelerin ortalama eğitim oranlarından daha da düşüktür. Bu oranın artırılması sağlanmalıdır. Bunun dışında sadece eğitim harcamalarının artırılması ile yetinilmemeli; ayrılan payın bugüne kadar yapılandırma daha rasyonel harcanmasına özel gösterilmelidir.

Kurumlaşma

Eğitim sistemi içinde her türlü kurumlaşmaya gidilirken ülke ve sistem ihtiyaçları dikkate alınmalı; her birinin somut işlevlerinin ne olacağı belirlenmelidir. Böylece en son örnek olarak yaşadığımız "şeflik kurumu" gibi bir organizasyon atıl durumda ve işsiz kalması önceden önlenebilecektir.

GELENEKSEL ELSANATLARIMIZ "LEFKARA İŞİ"

4

Muharrem FAİZ

KETEN

Keten, keten adı verilen bir bitkiden elde edilir. Esas olarak liflerinden faydalanılır.

Dokuma ve iplik sanayiide yeri büyüktür.

Memleketimizde çok eski zamanlardan beri bitinmektedir.

TARİHÇESİ:

Asyada M.Ö. IV. yüzyılda keten tarımı yapıldığı bilinmektedir. Mısır'da mumya bezleri ketenden yapılırdı. Memleketimizde oldukça eski zamandan beri keten tarımı yapılmaktadır.

Çok eskiden İsviçre'nin göl bölgelerinde de keten tarımı yapıldığına dair bir çok deliller vardır. İplik ve dokuma sanayiinin ilerlemesi ile bütün dünyaya yayılmıştır.

KETEN ÇEŞİTLERİ:

Ketenin birçok çeşitleri olduğu gibi yabancı keten de vardır. Başlıca istifade ettiğimiz keten cinsi, yağ keteni ve lif keteni olarak iki kısımdır.

KETENİN EKİLMESİ

Yıllık bir bitkidir. Yaz ve kış yetişen tipleri vardır. İsteğe göre yağ ve lif keteni ekilir.

Lif keteni nemi fazla deniz kıyısında ve serinde iyi yetişir.

Keten, iklime göre sonbahar ve ilkbaharda ekilir. Bir dönüme kırk kilo tohum atılır.

Toprak üzerindeki sapı 25 cm.'den 1.5 metreye kadar yükselir. Çok yaprak verdiği zaman lif kalitesi bozuk olur.

KETENİN SAPI:

Lif olarak önemli olan saplardır. Ketenden lif elde etmek için sap uzunluğunun 60 cm. kalınlığının da 1-2 mm. arasında olması gerekir.

İyi keten lifinin rengi saman sarısıdır. Yağmur yiyen saplara üzeri esmerleşir.

KETENİN TOPLANMASI

Keten muhtelif olgunluk devrelerine ayrılır.

1. Yeşil olgunluk devresi,
2. Sarı yeşil olgunluk devresi,
3. Sarı olgunluk devresi,
4. Siyah olgunluk devresi,

Ketenler ölü olgunluk devresinde toplanır. Bir dönümden alınan lif miktarı Türkiye'de 20-30 Kg., Rusya'da 20 Kg., Almanya'da 120 kilogramdır.

Bizdeki keten tipik bir lif keteni değildir. Cinslerinin ıslah edilmesine ihtiyaç vardır.

Keten topraktan sonra havuzlama işi yapılır ki bu oldukça önemlidir.

KETENİN HAVUZLAMASI:

Ketenin lifleri, zamklı bir madde ile saplarına ve birbirine yapışmıştır. Lifleri bu maddeden ayırma işine havuzlama denir. İki türlü havuzlama vardır.

DANTEL İŞİNİN TARİHÇESİ

Dantel işleri çok eski zamanlarda yoktu. Ancak XVI. asırda başlar. Ondan evvel kumaş üzerine işleme yapılırdı. Hatta eski Mısırlılarda bile işleme eserlerine tesadüf edilmektedir.

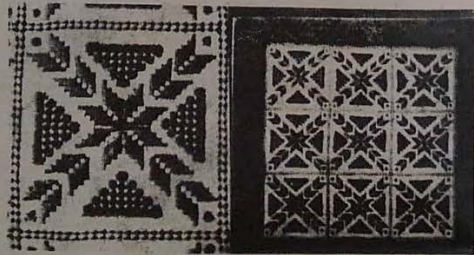
Dantelin asıl menşei Venediktir. Oradan her tarafa yayılmıştır. Saray takımının ve kilise erkanının giydikleri elbiselerde dantel kullanılması o kadar suistimal edilmiştir ki bunlar kralın emriyle bir nizam altına sokulmuş ve bu hususta kanunlar yapılarak kimlerin ne şekilde dantelli elbiseler giyeceği tayin ve tahdid edilmiştir.

Venedik iğnesi denilen dantel şekli bu şehirlerin her birinde başka başka tarz ve şekillerde yapılarak o şehirlere göre karakteristik modeller zuhura gelmiştir. Fakat dantellerin nevine göre aldıkları isimlere bakıp

onların şu veya bu memlekette yapıldığı neticesini çıkarmak yanlış olur. Mesela: Valansiyen denilen danteller XVIII inci asırda Valence (Valans) şehrinde değil fakat İpre şehrinde ve İngiliz iğnesi denilen danteller Flandre da yapılırdı. Venedik dantelini Fransızlar yaparlardı. Ve İtalyanlar da Fransızların tarzlarında dantel işlerlerdi. Türkler İtalyanca dantela tabirini alarak bu işe tentene demişlerdir.

XVII nci asırda İngiltere'de parlamento kararıyla hariçten memlekete dantel ithali yasak edildiğinden İngiltere'ye Belçika'dan dantel işleyen kadınlar celbedilmişti. Bundan istifade olunarak Belçika'dan kaçak suretinde getirilen danteller bu yerli imalathanelerin işleri diye satılıyordu ki bunlara da İngiltere imalathanelerinin işleri diye satılıyordu ki bunlara da İngiltere danteli deniliyordu. İşte bu sebeple İngiltere ve Belçika dantelleri birbirine karıştırılıyor.

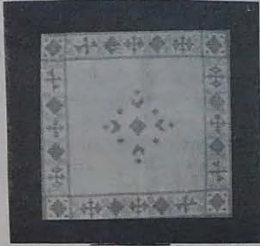
1830 da makine ile dantel yapmak icat olunduktan sonra el dantelleri revacını kaybetmiştir. Makine ile yapılan dantel sanayi bilhassa Belçika'da taammüm etti.

Hurmali Kare (kırtıklı)

Hurmali Dere

Solori

MELİHAT VE HİFSİYE HACIBULGUR' UN LEFKARA İŞİ HAKKINDAKİ GÖ- RÜŞLERİ

Melihat Hacibulgur

Ben 1924'de mezun oldum. (Bahsedilen okul, Viktorya İslâm İnans Sanai Mektebidir. Bu okulun ismi 1930'lu yıllarda değişti ve Viktorya Kız Lisesi oldu.) O yıla kadar okulda sadece atlas işi öğretiliyordu. Bu ta ki Suat hanım diye bir öğretmen gelene kadar böyle devam etti. Bu kadın el işlerine çok meraklı idi. Bu kadın zamanında çeşitli el işlerini öğretmenler öğrenip öğrencilere öğretmeye başladılar. Bu arada Lefkara işi de okulda öğretilmeye başlandı. Tam olarak kimden öğrenildiğini hatırlamıyorum. Benim tahminim, Rum kadınlarından öğrenildi. Diğer işler; Antep işi, halı, hesap işi 1.

dünya savaşında Türkiye'den göçmen gelen ermeni kadınlarından öğrenildi.

Hıfsiye Hacibulgur

Evet doğrudur ben de o zamanlar öğretmedim ben de halı örmeyi Ermeni kadınlardan öğrenip ilk defa okulda halıyı çocuklara öğrettim. Hatta ilk ördüğümüz halıyı İlgilere'ye gönderdik ve birincilik ödülü aldık.

Melihat Hacibulgur

İskele tarafında özellikle Lefkara köyünde Lefkara işini çok yaparlardı. Özellikle bunu çok iyi hatırlıyorum. İğne işi çok zor olduğu için öğrenciler işlerini dışarda yaptırıyorlardı. Sonra okulda öğretilmeye başlanmadan kadınların kapılarının önünde Lefkara işlediklerini de hatırlıyorum. Bence Lefkara işi çok daha önceleri Kıbrıs'a gelmiştir. Lefkara işinin Türkiye'den gelme ihtimali yoktur. Çünkü iğne işi Lefkara'ya benzer bir iş Türkiye'de yoktur.

Mahmut İslamoğlu'nun Lefkara İşİ Hakkındaki Düşünceleri

Lefkara işinin Antep işi olduğu söyleniyor. Süsleme ihtiyacından doğmuştur. Kıbrıs'a Anadolu savaşları sırasında Urfa'dan kaçıp gelen Ermeni kadınları tarafından getirilmiştir. Sonraları ticari amaçla yapılmaya başlanmıştır. Genellikle ev hanımları tarafından yapılırdı. Motifleri belirlidir ve tek renk yapılır. Toplu halde yapılması da bir özelliğidir. Lefkara işi Antep işinin bozulmuş şeklidir. Lefkara işinin Antep işi olduğunu ben o günleri yaşamış Melihat ve Hıfsiye Hacibulgur hanımlardan öğrendim. Bu hanımlar o zamanki adı Viktorya İslam İnans Sanayi Mehtebi olan Viktorya Kız Lisesinde öğretmen idiler.

Kıbrıs Halkbiliminde

YEMEKLİ ADAK TÖRENLERİ

Tuncer BAĞIŞKAN
Arkeolog

GİRİŞ

Toplumları oluşturan bireyler, değişik nedenlerle çaresizliğe ve ekonomik bunalımlara düştükleri ortamlarda, sorunlarını aşabilmek için manevi güçlerden yardım dilerlerdir.

Yakın geçmişimizde (ve şimdi bile) çaresizlik nedenlerinin ortadan kaldırılması için, manevi gücünü kanıtlandıran varsayılan evliyalara, şehidalara, azizlere (ayyoz) ve tanrıya değişik tür adaklarda bulunulması adettendi. (1)

Bu yazımızda, manevi güçlerin adına verilen, ya da bu güçlerin adını alan törenli adak yemekleri üzerinde durulacaktır. Kıbrıs genelinde hali vakti yerinde olanlar: "Dileğim gerçekleşirse gonugomşuyu (ya da fakir fukarayı) yedireceğim" veya "çocuğum iyileşirse gullurisini (çöregini) yapacağım" diye adakta bulunmaları adettendi. Çocukları sağlığa kavuşunca da yapılan çörekler konu komşuya, fakir fukaraya dağıtılırdı. (2)

Bunun dışında bazı Kıbrıslı Türk kadınların, Zekeriya Peygamber (3), Abu Dardar Dede ve Acelecî Bacı'ı bildikleri ve sadece bunlara törenli yemek adığında buldukları saptanabilmıştır.

ACELECI BACI ADAK HELVASI

Aceleci Bacı'nın kimliği ile Acelecî Bacı adak helvası geleneğinin Kıbrıs'a nasıl ulaştığı şimdilik bilinmemektedir. (4) Buna karşın sadece, mezarının Limasol'da olduğuna inanıldığı bilgileri (K.K.302) ile ortaya çıkış söylencesi saptanabilmıştır. Söylenceye

göre, kadının bir evinde helva pişirirken, tesadüfen bir dileğinin gerçekleşmesi arzusunda bulunmuş. Tesadüf bu ya, helva pişmeden dileği gerçekleşivermiş. Kadın da helvayı okuyup üfleyerek pişirmiş ve konu-komşuya dağıtmış. O günden sonra dileklerinin hemen (aceleyle) gerçekleşmesini isteyenler (5) "Acelecî Bacı Adak Helvası" adını verdikleri helvayı pişirirken dilek ve adakta bulunmayı bir adet haline getirmişler.

Ziyet Korun'un yaklaşık 30-40 yıl önce Ankara'daki Hacı Bayram'da duyduğu diğer bir söylenceye söyledir. Kadının birinin oğlu idama mahûm edilmiş. İnfaz günü ise çok yakınmış. Ancak bir gece, bu gencin annesinin rüyasına yaşlı ve sakallı bir kişi girmiş. Ona: "merak etme hanım oğlun kurtulacaktır" demiş. Kadın o kadar çok sevinmiş ki: "Oğlum kurtulursa sana ne göndereyim" demiş. Yaşlı adam da ona: "Bana yedi yasin

- (1) Bugüne kadar saptayabildiğim adaklar şunlardır: Letkara işi, gelinlik, baş örtüsü, yeşil kumaş, adak mumu, boyuna ve ağırlığına mum, yasin, dua, mevlit, kurban, yağ, camiiyi aydınlatma, kutsal yerleri süpürme, kutsal yerlere hizmet etme (esir etme), camiiye arazi bağışlama, ziyaret, kiliselere elbise ya da pabuç bırakma, para, buhur, kutsal yerlere yürüyerek ya da emekleyerek varma, çörek yapma, göbek atma, yemek
- (2) Kıbrıslı Rumlar bunun yanı sıra yaptıkları çöregi kiliseye götürüp dağıtırlar, ya da dağıtılan çörek kilisede yendir. (K.K. 271)
- (3) Bir Yahudi peygamberi olup vafatçı Yahya'nın babasıdır. Kuran-ı Kerim'de adı geçmekte ve hürmet edilmektedir. Bak: O.Hançerlioğlu, İnanç Sözlüğü, s.709
- (4) "Bacı" tümececi Kıbrıs'ta kullanılmamasına karşın, Anadolu'da yaygın kullanımı göz önünde bulundurulacak, Anadolu kaynaklı olduğu irdia edilebilir.
- (5) Dileğin erken gerçekleşmesi helvanın erken pişmesinde simgeleştirilmiş; yani her iki olay özdeşleştirilmiştir.

okut. Ayrıca acele tarafından yiyecek bir şey yapıp konu-komşuya dağıt. Ben yemesem de olur" demiş ve gözden kaybolmuş. Ertesi gün kadın aceleyle helva yapıp konukomşuya dağıtmış. Bu arada oğlu da idamdan kurtulmuş. O günden sonra kadının adı "ACELECI BACI"ya çıkmış.

Aceleci Bacı adak helvası törenlerine ilişkin Kıbrıs genelinde yaptığımız araştırmalarda, şimdilik bu adağın Baf ile Girne bölgelerinde hiç bilinmediği gözlemlenmiştir. Magusa'da 1974 yılından sonra Lefkoşadan görülüp uygulanmaya başladığı (K.K.242), Lefkoşa'ya Limasol'dan geldiği (K.K.301) ve Limasol'daysa çok uzun yıllar önce "41 SULTANLAR ADAK HELVASI" adıyla bilinip uygulandığı öğrenilmiştir.(K.K.44) (6)

Bu adağın Adana'ya 1980'li yılların sonlarına doğru girdiği ve yaygınlaşma eğilimi gösterdiği de ifade edilmiştir. (K.K.150)

Yukarıdaki bilgiler ışığında bu adak türünün şimdilik kaynağı bilinmeyen bir ülkeden (büyük bir olasılıkla Anadolu veya Arabistan'dan) Kıbrıs'a geldiği; ilkin Limsol'a, sonra Lefkoşa'ya girdiği ve 1974 yılından sonra Kıbrıslı "Mevlitci Kadınlar" tarafından yaygınlaştırılarak "Ekmek kapısı" yapıldığı tahmin edilmektedir.(7)

Aceleci Bacı adak helvası töreninin gerçekleştirilmesi için öncelikle aşağıdaki işlemlerden birinin yapılması gerekmektedir.

(1) Evde yapılan helva üç kez karıştırılırken dilek dilenmesi ve gerçekleşmesi halinde Aceleci Bacı helvası yapma adağında bulunulması. Şöyle ki: "Eğer bir ev sahibi olursam, Aceleci Bacı adak helvası yapacağım" denmesi (Dileyen adak helvası töreninde mevlit okutmaya da adayabilirdi)

(2) Herhangi birinin düzenlediği Aceleci Bacı adak helvası törenine katılmış olması ve orda, böyle bir tören yapma adağında bulunması.

Aceleci Bacı adak helvası törenleri Lefkoşa'da istendiği zamanda yapılmasına karşın, Limasol'da sadece perşem beyi cuma'ya bağlayan gecede yapılması adettendi.(K.K.44) Limasol ile Lefkoşada yapılan törenler karşılaştırıldığında, Lefkoşa'da yapılanın daha basit olduğu görülmektedir. Bu nedenle yazımda, Limasol'da düzenlenen törenler anlatılacak; ara yerdeki parantez aralarındaysa Lefkoşa ile Magusa'daki farklı uygulamalara değinilecektir.

Bu törenin yapılabilmesi için tutulan dileğin gerçekleşmiş olması esastır. Ancak böyle bir törene katılıp da dileği gerçekleştirenler, mutlak surette aynı töreni düzenlemeleri gerekirdi. Tutulan dileğin hemen, ya da en geç üç ay içinde gerçekleşeceğine inanılmaktadır.

Dileğin gerçekleşmesi üzerine dilek sahibi evinde bir tören düzenler ve bu törene "gonu-gomşu"yu ve adakta bulunmak isteyenleri çağırır.

Limasol'da törene Allah rızası için kılınan iki rekât Hacet namazıyla başlanırdı. Ancak törenin başlamasıyla bitimine kadar hiç konuşulmaması gerekirdi. Hacet namazından sonra davetli olan kadınlar otururlar ve bir yere de 41 tane taş koyarlardı. İlk kadının biri Kuran-ı Kerimi alıp yasin suresini okur, okuması bitince 41 taştan birini bir yere ayırır ve elindeki Kuran-ı Kerimi okuması için yanındakine verir. Kuran-ı Kerimden elden ele dolaşarak okunması işlemi 41 taş bitene kadar tekrarlanırdı. Taşları ayırmanın amacı, okunan yasinin hesabını karıştırmamak içindir.

41 yasinin sonra Aşır-ı Şerif okunurdu. Bu arada da kavruşan simidin içine sıcak şerbet dökülürdü. Adakta bulunacak niyet sahipleri başları

(6) Araştırmalar sırasında, Limasol bölgesindeki kaynak kişilerin, adak yerlerine "Sultan" tümcelerini koymaları hayli ilgimi çekmiştir. Örneğin; Alehtora'daki Hüzürü Sultan, Bladanıya'daki Zehra Sultan, Evdim'deki Emetullah Sultan bunlardan saptayabildiklerimdir. (ayrıca Larnaka'daki Mihan Sultan adıyla da anılan ünlü Hala Sultan)

(7) Mevlitci kadınlar evlere çağrılıp para karşılığında mevlit okumakta ve geçimlerini buna dayandırmaktadırlar.

örtülü olarak ve hiç konuşmadan gidip tenceredeki helvayı tahta kaşıkla üç kez karıştırırlar; bu arada dileklerini tutarlar ve Aceleci Bacıya tören yapma adağında bulunurlardı. Daha sonra ihlaslar ile Kuluvallahu sureleri okunup başışlanır ve yapılan helva katılanlara sıcak sıcak ikram edilirdi. (Magusa'da tuz ile iftar edildikten sonra ikram edilen helva yenmektedir) (K.K.242) Eğer töreni düzenleyen törende mevlit okumayı adanmışsa helva bitince mevlit okunur ve gelmiş geçmişler ile Aceleci Bacı'nın ruhuna başışlanarak tören son bulurdu. Törende yasin okumak zorunlu ise de, mevlit okumak zorunlu değildi. Mevlitli Aceleci Bacı helvası törenleri sadece Limasol ile Lefkoşa'da saptanabilmiştir.

Lefkoşa'daki Aceleci Bacı helvası töreni, mevlitci kadının Kuran-ı Kerim'den okuduğu yasin suresiyle başlamaktadır. Bir yanda yasin okunurken, mutfakta da helvanın simidi kavrulur. Ancak tören başladıktan sonra hiç konuşulmaması gerekmektedir. Adakta bulunacak olanlar öncelikle başları örtülü olarak mutfığa giderler; besmele çekip tenceredeki simidi tahta kaşıkla üç kez karıştırırken adakta bulunurlar. Simidin karıştırma işlemi bitince okunan yasin de tamamlanmış olurdu. Yasin bitince tekbir alınıp Salavatlar okunur ve Aceleci Bacı'nın ruhuna başışlanır. Bu sırada simidin içine sıcak şerbet dökülür ve konuklara sıcak sıcak ikram edilir. (K.K.101)

Helva pişirilirken, ya da yenirken kullanılan tencere, tahta kaşık ve tabakların, bulaşık olarak bir gece evde bekletilmesi ve ancak ertesi gün yakanmaları adettendir. Bunun nedenleri öğrenilememiş olmasına karşın, benzer uygulamaya "ölü helvası" törenlerinde de karşımıza çıkmaktadır. Ölü adetleriyle ilgili bilgi veren kaynak kişilerin konuya ilişkin söyledikleri inançlar şu şekilde özetlenebilir.

- (1) Meleklerin gece gelip tabakları yalayacakları (K.K.175)
- (2) Ölünün gelip bulaşık kaplardaki helva kalıntılarını yiyeceği (K.K.205,249)
- (3) Ölünün gelip tesbih çekeceği (K.K.175)
- (4) Ölen kişiye ait olup da yıkandığı ya da öldüğü odanın duvarına asılan çarşafın (ölünün üzerine örtülen), çemberin ve bunların içine sarılan helva bulaşmış tahta kaşığın dua okuyup tesbih çekeceği ve ölen kişinin ruhunun dua bitince gelip, tesbih çekilirken okunan duaları toplayacağı (K.K.83)

ABU DARDAR DEDE ADAK PİLAVI

Şimdi olduğu gibi, yakın geçmişimizde de dileklerinin çok erken bir zamanda (en geç üç ay içinde) gerçekleşmesini dileyenler, Abu Dardar Dede'nin ruhuna "Bol mercimekli ve bol soğanlı - diyanisili - bulgur pilavı" adağında bulunurlar; dilekleri gerçekleşince de evlerinde bir tören düzenlerlerdi.

Bu adak yemeği yaklaşık 40-50 yıl önce Sinde (Inönü) köyünde bilinmekteydi. (K.K.106) Ancak Baf, Limasol ve Lefkoşa'da laikiyle bilinmediği, Baf'a Lefkoşa'dan dağıldığı (K.K.242) ve yaklaşık 10-15 yıldan beri de yaygın bir adak şekli olarak ortaya çıktığı söylenmektedir. (K.K.101) Abu Dardar Dede'nin kesin kimliği bilinmemekle birlikte, mezarının Halep'te olduğu iddia edilmektedir. (K.K.44) Araştırmalar sırasında Abu Dardar Dede hakkında bir de söylence saptanabilmiştir. (K.K.101)

Söylenceye göre çok eski bir zamanda, evinden çıkan bir çocuk günlerce evine dönmeyince annesi deli divaneye dönmüş. Günlerce ağlayıp sızlanarak dua etmiş de oğlu bir tür türlü eve dönmemiş. Kadın bir gece rüyasında deniz kenarında yalnız başına oturduğunu görmüş. O anda

yanında aniden sakallı ve yaşlı bir ihtiyar belirmiş. Tok bir sesle kendine: "merak etme hanım evlâdın sağdır. Tam üç gün sonra yanında olacaktır" demiş. Kadın bu habere o kadar çok sevinmiş ki ihtiyara dönüp "oğlum eğer gelirse dile benden ne dersen. Sana ne vereyim?" diye sormuş. Yaşlı adam da : Bana bol mercimekli ve bol soğanlı bulgur pilâvı yaparsan makbulümdür" demiş. Bunun üzerine kadın, yaşlı adamın nerde oturduğunu ve kim olduğunu sormuş. O da: "Benim evim yoktur. Bana Abu Dardar Dede derler. Sen insanları toplu, yedir ve bana duayla gönder. Kabulumdur. Her kimin haceti (dileği) varsa hacetlerini de karşılamaya hazırım" yanıtını vermiş ve gözden kaybolmuş. Gerçekten de üç gün sonra kadının oğlu eve dönmüş. Kadın da rüyada kendine söylendiği gibi bol soğanlı (dyanisili) ve mercimekli bulgur pilavı yaparak herkesi evinde yedirmiş. O günden sonra da dilekleri gerçekleşen kişilerin böyle bir yemek töreni düzenlemeleri adet haline getirilmiş.

Abu Dardar Dede adak pilavı törenleri Ramazan'ın dışındaki günlerde ve özellikle Ramazan arifesinde yapılırdı. Dilekleri gerçekleşip de Abu Dardar Dede Pilav adağını yerine getirecek olan kadınlar, belli bir günde konu-komşuyu, akrabalarını, dostlarını ve Abu Dardar Dede'ye dilekte bulunmak isteyenlerden saptayabildiklerini evlerine davet ederlerdi. Davetliler eve geldikten sonra evin bir köşesinde buhur yakılır ve tören bir mevlitle açılırdı. (K.K.101,242,44) Tören süresince kimsenin konuşmaması gerekirdi.

Mevlidin okunmaya başlanmasıyla, bütün başlı bir kadın, evin mutfağında pilavı pişirmek için faaliyete geçerdi. (8) Ancak bir gece önceden mercimek haşlanıp hazırlanırdı. (Limasol'da ise bu yemek bir gece önceden

pişirilip hazırlanırdı)(K.K.44) Önce ateşe konan tencere yarıya kadar suyla doldurulur ve kaynayınca içine, bir gece önceden haşlanan mercimek dökülürdü. Daha sonra içine bulgur ile ayrı bir yerde kavrulmuş soğan (dyanı) ilave edilirdi. Pilav suyunu çekene kadar karıştırılarak ateşte bekletilir; pişince de üzerine bir peşkir örtülerek demlenmeye bırakılırdı.

Pilavın pişmesiyle birlikte, diğer odada okunan mevlit de bitmiş ve Hz Peygambere (Efendimize) bağışlanmış olurdu. O anda (ya da daha önceden) mevlidin okunduğu odaya bir kilim serilir ve üzerine iki sesta (paneri) konurdu. Bunlardan birinin içinde boş tabaklar, diğerindeyse hazırlanan pilavın konacağı büyük bir tabak bulunurdu. Yemeği yerde yeme adeti sadece Baf kasabasına özgüydü. (K.K.242) Lefkoşa'da ise pilavın konacağı tabak bir masa (Trabez) üzerine konurdu. Pilavın ortasına ise töreni düzenleyen adak sahibinin daha önceki benzer bir törende adak dilerken kullandığı mum yakılırdı. Aynı anda da törene katılanlara adak sahibi diğer mum dağıtır , bazen ise törene katılanlar mumlarını beraberlerinde getirmiş olurlardı.

Dilek dileyip adakta bulunacak olanlar, ellerindeki mumları pilavın ortasındaki adak sahibine ait mumdan yaktılar. Sonra salavatlar getirilerek yanan mumlarla pilavın etrafında üç kez dönülürdü. Dönüş tamamlanınca tekbir alınıp okunan dualar Abu Dardar Dede'ye bağışlanırdı. Sonra Hacet duası okunur; ortada yanan mumun yanından hiç konuşmamak kaydıyla az miktarda pilav alınıp tabağa konurdu. Bu sırada da dilek ile adakta bulunulur ve söndürülen mumlar saklanırdı. (Örneğin "Eğer

(8) Engin Anıl "Abu Dardar Pilavı", Halkbilimi, sayı: 86/3, s.30

kızım evlenirse, Abu Dardar Dede'ye bol diyanisili mercimekli bulgur pilavı yapacağım" gibi dilek ve adakta bulunulurdu)

Ortada yanan mumun yanından pilav alınması halinde dileğin çok kısa bir sürede gerçekleşeceğine inanılırdı. (K.K.242) Pilavdan üç tabak yiyelemlerin dileklerinin ise mutlak surette gerçekleşeceğine inanıldığından, herkes tabağına her seferinde az pilav kurtarmak suretiyle üç tabak pilav yemiş olurlardı.

Pilav yenip bitince konuşmak serbestti. Tören sona erince dilek sahipleri mumlarını evlerine götürüp saklarlar; dilekleri gerçekleşince de düzenledikleri benzer bir törende pilav ortasına koyup yakarlardı.

Araştırmalar sırasında aynı adak pilavının bir varyantının "Dardar Dede Pilavı" adıyla Adana'da düzenlendiği saptanabilmektedir. (K.K.150) Adana'da öncelikle pilavın bulunduğu tabak bir tepsinin içinde ortaya konurdu. Ortasına da adak sahibinin mumu konup yakılırdı. Dilekte bulunup adak adayacaklar, mumlarını ortada yanan mumdan yakarlar ve bunları pilavın etrafına dikerlerdi. Sonra da sırasıyla siniyi omuzlarına vurup göbek atmaya başlarlardı. (9) Göbek atıp oynarlarken de dilek dileyip adakta bulunulurdu. Daha sonra oynayanlar mumlarını alıp söndürürler ve saklarlardı. Buna karşın, pilavın ortasında yanan tören sahibinin mumu bitene kadar orda kalırdı.

ZEKERİYE SOFRASI

Bir yahudi peygamberi olan Zekeriya'nın Vaftizci Yahya Peygamberin babası olduğu ve Kuran-ı Kerim'de adının geçtiği öğrenilmektedir.

Yaşlı ve bu işin uygulayıcısı olan kişilerin büyük ninelerinden duyduklarına dayanılarak verdikleri bilgilerden Zekeriya sofrası geleneğinin Kıbrıs'ta 100 yıldan daha fazla bir geçmişi olduğunu anlaşılmaktadır. (K.K.101)

Diğer bir araştırmada ise bu adedin Kıbrıs'a yapılan arab akınları sırasında (M.S 649-965) Arabistan'dan getirildiği kayıtlıdır. (10)

Zekeriya Sofrası çok eskiden Kıbrıs'ta sadece yılda bir gün; Berrat kandilinde (Ramazana 15 gün kala) yapılırdı. Ancak az olan okumuş kişi sayısının yoğun taleblere yanıt verememesi üzerine, sofrta düzenleme günleri ilkin üç güne, daha sonraysa Beraat gecesi ile Ramazan arasındaki 14 günlük süreye dağıtılmıştır. Bu günlerin artırılmasıyla Zekeriya Sofrası düzenlemek isteyenlerin sayısında da bir artış olmuş ve adak şekli Kıbrıs geneline yayılmıştır.

Zekeriya Sofrası düzenlemek isteyenlerin öncelikle aşağıdaki şartları yerine getirmeleri gerekirdi.

- (1) Benzer bir törene daha önce katılmış olmak
- (2) Bu törende Zekeriya Sofrası düzenleme adagında bulunmak
- (3) Bu törende verilen mumu saklamış olmak.
- (4) Törende tutulan dileğin gerçekleşmiş olması

Yukardaki şartları gerçekleştiren kişiler, 14 günlük süre içindeki herhangi bir günde, ya da Mevlitci kadının boş olduğu bir günde, Zekeriyeye sofrası düzenleyebilirlerdi. Zekeriya sofrası genellikle dilek sahiblerinin kendi evlerinde gerçekleştirilmekteydi. Ancak evin yeterince büyük olmaması halinde en yakın bir akrabasının evinin kullanılması yoluna gidilirdi.

(9) Kıbrıs'ta, kaybolan bir şeyi bulmak için, Deveciler Hanının yanında mezarı bulunan Ethem Dede'ye göbek atma adagında bulunulurdu. Adak adıdırken:

"Ethem Dede Ethem Dede
Gömleğin keten (saten) dede
Kaybettığım (şeyayı) bulayım

Sana yedi göbek atacayım" denirdi. Ethem Dede'ye adakta bulunulur bulunmaz kaybolan eşyanın bulunduğu ve Ethem Dede'ye alkış ve parmak şaklatarak yedi göbek ayıldığı söylenmektedir. Ethem Dede'ye göbek atarak kaybedilen eşyanın bulunması geleneğinin Anadolu'daki Çerkez kökenliler, Ankara, Akbuk, Sivrihisar ve Adapazarı'ndadabilindiği, konu hakkında araştırma yapan sn. Zehra Kozal tarafından ifade edilmiştir.

(10) Ö. Erten ve Z. Kocadağ, "Zekeriya Sofrası", Halkbilimi, sayı 86/2 s. 27

Zekeriya Sofrası düzenleyecek kişiler 41 çeşit pişmemiş yiyeceklerle donatılmış bir masayı akrabalarının yardımıyla kurarlar ve çocuklarını getirmemek kaydıyla konukomuşuyu, akrabaları ve özellikle dilek dileyip adakta bulunacak olanları davet ederlerdi. İkrâm edilen yiyeceklerin ateşte pişmemiş olmasının nedeni, tanrının Zekeriya Peygambere pişmemiş yemekler göndermiş olması şeklinde izah edilmektedir. 41 çeşit çerez türü yiyeceğin 40 tanesinin esas yiyecek, birinise yedek yiyecek olduğu ifade edilmektedir.

Zekeriya Sofrasına davet edilip de adak adayacak olan kişiler, öncelikle davet edildikleri evde abdest alıp evin ayrı bir odasında iki rekât namaz kılarlardı. Bu namazın kılınması farzdı. Namaz kıldıktan sonra, eğer adak sahibi sofrayı mevlitli yapmayı adanmışsa, sofraya açılmadan önce mevlit okunurdu. (K.K.242) Ancak bazı okumuşlar Zekeriya Sofrasında mevlidin kesinlikle okunmadığını söylemektedirler. (K.K. 101)

Eğer mevlitsiz Zekeriya Sofrası düzenlenmişse namazdan sonra Zekeriya Peygamberin duası olan Meryem Ana Suresi (19.sure) okunur; Kuranı olmayanlarsa okuyanları dinlerlerdi. (Bazı yerlerde Zekeriya sofrası açılmadan önce sadece masa etrafında üç kez dönülürken bu surenin okunduğu ve başka hiçbir dua veya surenin açılış öncesiyle sonrası okunmadığı öğrenilmektedir. (11)

Meryem Suresinden sonra okunan ihlaslar, tekbir ve Salavatlarla Zekeriya Peygambere başışlanırdı. Daha sonra 41 çeşit yemeğin bulunduğu masanın açılmasına sıra gelirdi. Adak sahibi önce, sakladığı mumu yakıp masanın bir kenarına kordu. Bazen adet olduğu üzere adak sahibleri davetlilere birer mum dağıtır, bazen ise bu adedin dışına çıkılarak adak adaya-

caklar mumlarını beraberlerinde getirirlerdi. Dilek dileyip Zekeriya Sofrası adığında bulunacak olanlar sofranın kenarında yanan mundan kendi mumlarını yakarlardı. Böylece masanın etrafında üç kez dönülürken tekbir alınıp Büyük Salavatı Serif okunurdu. Dönme bitince niyet konur ve "niyetim olursa Zekeriya Sofrası yapacağım" şeklinde adakta bulunulurdu. Adak adandıktan sonra mumlar söndürülüp saklanırdı. Böylece sofraya açılmış olurdu. İftar önce tuzla açılır (K.K. 242), masadaki yiyeceklerin tümünden biraz alınır ve alınanların tümünün de yenmesi gerekirdi.

Böylece Zekeriya Sofrası töreni de sona ermiş olurdu.

(11) Ocal Ertan ve Zerrin Kocadal, "Zekeriya Sofrası", Halkbilimi, sayı: 86/2, s.27

KAYNAKÇA

- Anıl, Engin, "Abudardar Pılavı", Halkbilimi, Sayı:86/3, Halk Sanatları Derneği (Has-Der) yayını, Lefkoşa, Aralık, 1986
Ertan, O. ve Kocadal, Z., "Zekeriya Sofrası", Halkbilimi, Sayı:86/2, Halk Sanatları Derneği (Has-Der) yayını, Lefkoşa, Ekim, 1986
Haçnerlioğlu, O., İnanç Sözlüğü, Remzi Kitabevi, İstanbul, 1975

KAYNAK KİŞİLER

K.K. Künye No	Adı-Soyadı	Doğum Tarihi	Doğum Yeri
44	Hava Mehmet Reyhan	1922	Limasol
83	Salih Aşkar	1913	Lapta
101	Naziyet Başkut	1930	Dilekkaya (Aya)
106	Naime Onbaşı	1927	Sinde (İnönü)
150	Şerife Tuncer	1929	Adana (Türkiye)
175	Emine Karaca	1914	Hısarköy (Gambilli)
205	Pembe Mahmut Beyit	1943	Altıncık (Hirsofu)
242	Mülkiye Cemal	1919	Kasaba-Baf
246	Hüseyin Fırat	1947	Polemitya
249	Fatma Osman	1951	Yukarı Arodez
271	Adile Alparslan	1929	Kasaba-Baf
301	Gülten Caner	1940	Lefkoşa
302	Keriman Acar	1959	Baf

Bir Yabancı Gözüyle

KIBRISLI TÜRKLER^{*}

Yazan

C.F.Beckingham

Türkçeleştiren: **Ahmet An^{**}**

"Son olaylar Kıbrıs Türklerine, bu barışçı toplumun aşına olmadığı kötü bir isim sağladı. Kıbrıslı Türkler, İngiliz Sömürge Yönetimine pek bir sorun çıkartmamışlar, İngiliz basınında adlarından sıkça söz edilmemiş ve Kıbrıs'ı ziyaret eden seyyah ve arkeologlar onlara karşı genellikle pek bir ilgi göstermemişlerdi. Çoğu tarımda çalışan ve zengin olmaktan çok uzak olan, nüfusun beşte bir kadarını oluşturan bu azınlık içinde adayı ziyaret edenlerin dikkatini çeken ve Rumların çalıştığı mesleklere sahip olan Kıbrıslı Türkler daha az sivrilmiş durumdadır. Örneğin Kıbrıs'ta Türk otelleri bulmak çok zordur. Onların toplumsal sorunlarının ayrıntılı bir dökümünü veren tek resmi yayın, Interim Report of The Committee On Turkish Affairs, 1949 (Kıbrıs Türk İşleri Komisyonu Ara Raporu, 1949)'dur. Buna ek bilgiler için araştırmacı bir kişi, yerel gazete dosyalarına başvurmalıdır ki bunlar da bazen belli bir amaca göre hazırlanmıştır ve sadece Lefkoşa'daki Sekreterlik'te incelenebilir. Kıbrıslı Türklerin

çoğu kez, ömrünü tamamlamış olan Osmanlı İmparatorluğu'nun can çekişen artığı olarak savuşturulmasına hayret edilmemelidir.

Akdeniz adalarında yaşayan veya eskiden yaşamış olan Türkler, bir örneği halen dağılmış olan Girit Türk toplumu ve diğer örneği de Kıbrıs Türk toplumu olan iki kategoriye ayrılabilir. Girit "Türkleri", etnik açıdan Türk ve hatta Anadolu bile değillerdi. Onlar, ataları 17. yüzyılın ortalarında adanın Türkler tarafından fethinden bir süre sonra İslâm dinini kabul eden Giritlilerdi. (Dipnot: O zamanlar, Girit nüfusunun yarıya yakınının Müslümanlığa geçmiş olduğu gerçeği, Muhteşem Süleyman'ın iktidarından sonra Osmanlı Kurumlarının ve Türk Müslümanların azalmaya başladığına

* Ahmet An tarafından türkçeleştirilen C.F.Beckingham'ın "Kıbrıslı Türkler" yazısının tam metni

** Çocuk Doktoru,Kültür araştırmacısı.

ilişkin sık yapılan bazı genellemelerin yüzeyselliğini kanıtlamaktadır). Müslümanlığı kabul etmekle yasal statüleri değişmiş, ama dilleri, kıyafetleri, gelenekleri veya hatta Hristiyan kalmış ailelerden biriyle evlenme terkedilmemiştir. Aksine Kıbrıs'ta Türklerin büyük bir çoğunluğu, Osmanlı fethini (1570-71) izleyen yarım yüzyıl ve sonrasında Küçük Asya'nın güney illelerinden adaya gelmiş olan göçmenlerin çocuklarıdır. Yeni gelenlerin çoğu Latin soylularına, Venedik devletine, Roma Kilisesine veya askeri, ya da manastır düzenine ait topraklara yerleştilerdi. Bazı Türk köylerinin adları bunu göstermektedir. Girne yakınlarındaki Temroz (Rumcada Temblos) adlı küçük köy, bir zamanlar Templar şövalyelerine aitti. Rodos şövalyelerine teslim olduktan sonra adı Arodez (Rumca Arodhes) olarak kalan köy de buna örnektir. Ankoem (R. Angolemi) -ise Angoulême'den gelmiş bir feodal ağanın anısına konmuştur. Mora, bir zamanlar Rodos şövalyelerinin imarethanesiydi. Alominyo (R. Alaminos) ile Piskobu (R. Episkopi) köyleri de Yafa'daki haçlı kontları olan büyük İbelin ailesine aitti. Hepsinde olmasa bile çoğu Türk köyünde yaşayan insanlar, atalarının Anadolu'nun hangi bölgesinden geldiğini hâla daha bilmektedirler. Larnaka kazasındaki Köfünye (R. Kophinou) köyü içinde ve çevresinde yaşayan bazı ailelerin kökenleri Antalya'dan gelir. Karpaz yarımadasındaki büyük Galatya köyünün sakinleri de, öncüllerinin Konya'dan Kıbrıs'a göçtüklerini söylerler. Benzeri birçok örnek verilebilir.

Bu nedenle belli açılardan, Kıbrıslı Türklerle Türkiye arasındaki bağların, Kıbrıslı Rumlarla Yunanistan arasında olanlardan daha yakındır. Antik çağdan bu yana, Yunanistan'dan Kıbrıs'a büyük bir göçün olmadığı bilinmektedir. Kıbrıs Rum dialektinin özelliği vardır. Birçok seyyah, tavrı ve davranış açısından Kıbrıslı Rumları, Yunanistan'daki-

lerden daha az canlı ve dine daha çok bağlı bulur. (Dipnot: Yunanistan ve Kıbrıs'ın her ikisini de çok iyi bilen bir arkadaşım, bir zamanlar bana, kendisine Yunanistan'daki Rumları anımsatan Kıbrıslıların sadece Baf kazasındaki bazı köylerde yaşayan Türkler olduğunu söylemişti.) Kıbrıslı Rumların Kilisesi, tabii ki, Yunanistan Kilisesi ile olduğu gibi, diğer bütün Ortodoks Kiliselerle ilişkidedir. Ama kendi kendisinden sorumludur ve Başpiskoposu, Birleşik Krallığın herhangi bir Başpiskoposundan resmi olarak daha önde yer almaktadır. Birçok Kıbrıslı köylünün Kilise'ye ait dönümlerce toprakta gözü yoksa da, Yunanistan'daki durumdakine -belirgin olarak ters gelecek şekilde, Komünistler arasındaki görülen dışında bir miktar kilise aleyhtarlığı vardır. Öteyandan bir Kıbrıslı Türk, kendisini Türkiye'den ayıran 50 denizmilinden az bir mesafeyi geçtikten sonra orada çok az farklılık görür. Farklı yönetime ilişkin olan bu farklılıkların ise herhangi bir önemi yoktur. Kıbrıslı Rumlarda olduğu gibi, konuştuğu dialekt de -evetsetsel değildir. Kıbrıslı Türkün dili, Türkiye Cumhuriyeti'nde konuşulan -birçok diyalekt'ten daha arıdır.

Britanya, 1878 tarını Kıbrıs Anlaşması ile, öze de -jure olarak Osmanlı İmparatorluğu'nun bir parçası olarak kalmayı sürdüren Kıbrıs'ın yönetiminde şartlı olarak sorumluluk yüklenmişti. Rumlar, bu değişikliği, Krallığa katılma yolunda atılmış bir ilk adım olarak hoş karşıladılar. Türkler ise küskün değillerdi. Kendilerine ait dinsel kurumlar, özel maddelerle güvence altına alınmıştı ve her birkaç yılda bir düşmanlarına yeni topraklar bırakmaya zorlanan kendi padişahları altında olmaktansa, dünyanın en güçlü imparatorluğunun koruyumculuğu altında yaşamayı belki de daha güvenli hissettiler. Ticaret, zaten büyük ölçüde Rum tekelinde olmayı sürdürüyordu ve -az sayıda enerjik Ermeni'nin adaya gelmesinden sonra bu durum biraz

bozulmuştu. Türklerin çoğu memur veya çiftçi idi. İngiliz yönetiminin ilk yıllarında, hükümetteki mevkilerden yüksek bir oranını ellerinde tutmayı sürdürdüler, ama 1914'de Türkiye'nin Merkezi Güçler'e katılması ardından durum kötüleşti. O zaman ada resmen İngiliz Tacı'na bağlandı. Türkiye'de pek rağbet görmemiş olan savaş esnasında, Kıbrıslı Türkler arasında İngiliz aleyhtarlığına kanıt gösterilebilecek herhangi bir etkinlik olmamıştı. Ama toplumun durumu şimdi, güven içinde olmaktan uzaktı. Başta Gladstone olmak üzere, birçok İngiliz devlet adamının Enosis'e yatkın olduğu çok bilinmekteydi. Güçlükleri her zaman şu olmuştur: Kıbrıs kendilerine ait değildi, onu başkalarına veremezlerdi. Britanya, kendi müttefiği olan padişahın bir toprağını, ki Padişah bunu Rusya'nın saldırması halinde Osmanlı toprağının bütünlüğünü sağlaması için İngiltereye vermişti, kendine olan güveni belirli bir şekilde bozmadan Yunanistan'a bırakamazdı. 1914'den sonra müttelik olan Osmanlı, düşman haline gelmişti ve Kıbrıs, Britanya'ya geçmişti. Artık onu başkasına verebilirli.

Osmanlı İmparatorluğu'nun dağılmaya başlaması ve Sevr Anlaşması ile Kıbrıslı Türkler arasında tutucu olanların durumu daha da ümitsizleşti. Teorik olarak bile, artık Padişah ile Halifenin tebaları olmaktan çıkmaları bir yana, bir süre sonra, artık onların tabii olacakları ne bir Padişah, ne de Halife kalacaktı. Çünkü Türk milliyetçileri bu kurumları ortadan kaldıracaktı. Yerel yönetimde Rum memurların artan sayısından ve adanın Yunanistan'a verilmesi olasılığından telâşa kapılan bazıları, kendilerini ellerinden geldiğince İngilizlerle bütünleştirdiler. Tabii ki yöneticiler, toplumsal sorunlarda böylesine İngilizleşmiş Türklere dayanma eğiliminde oldular. Bununla birlikte daha genç olanlar arasında, Türk Devrimine artan oranda sempati vardı ve

bunlardan belli sayıdaki bazıları, Cumhuriyet'e göç ettiler. Atatürk, kendi adına onları hoş karşıladı. Çünkü onlar, Avrupai yönetim yöntemlerine ve standartlara alışık ve Osmanlı hanedanına geleneksel sadakatleri yoktu ve çoğu Kıbrıslı Türk gibi dinsel darkafalıktan tamamıyla uzaktılar. Türk Hükümeti göç edenlere, eğitim olanakları ve kamu hizmetinde sorumlu mevkiler alma olanakları sağladı. 8.000 kadardan fazlasının Kıbrıs'ı terkettiği zannedilmemektedir. Ama ayrılanlar arasında, toplumda önemli görevler üstlenmeye alışık ailelerden gelen eğitimciler, işletme sahibi ve sosyal durumu iyi olanlar vardı.

Bu göç Kıbrıslı Türkleri iki yönden etkilemişti. Gidenlerden bazıları, ayrılmazdan önce mallarını satmışlar ve değerli mallar o zaman Rum mülkiyetine geçmişti. Dahası, şimdi etkili mevkilere gelmiş olan yetenekli insanların hizmetinden mahrum olan Türk toplumu bunun acısını çekecekti. Öte yandan, onların Türkiye'deki varlığı, Türk hükümeti ile halkın, adada tek bir Türk bulunmasa bile, aşikâr coğrafi ve stratejik nedenlerle ilgisiz kalamayacakları Kıbrıs'ın geleceğiyle daha yoğun olarak ilgilenmesine yardımcı oldu.

Atatürk'ün reformları, herhangi bir ciddi muhalefete maruz kalmadan Kıbrıs Türkleri arasında yavaş yavaş yayılmıştı. Söylenmesi gerekmesede, herhangi bir resmi zorlama veya hatta teşvik olmamış olmasına rağmen, kadınlar için peçe ile fes giymek hemen hemen terkedilmiştir. Avrur'ai, laik yönetim deneyimi ile Kıbrıs Müslümanlarının karakteristiği olan liberalizm, bu yeniliklerin, T.Cumhuriyeti'nin bazı bölgelerinde olduğundan daha az sorunla kabul edilmesinden sorumludur. O zamanlar, İngilizleşmiş küçük bir grup Osmanlı'nın toplumu temsil etmediğine ve İngilizlerin onların tavsiyelerine fazla dayandıkları ve bu kişilere fazla

yetki verdiklerine ilişkin bir duygu vardı. Lefkoşa'daki Hükümet Konağı'nın yakıldığı 1931 ayaklanmasından sonra, Kavanin Meclisi dağıtıldı ve Anayasa yürürlükten kaldırıldı. Ayaklananlar tabii ki Rumları ve hükümete sadık olan ve kargaşalıklarda suç ortağı olmakla suçlanmayan Türkler, Rumlara olduğu gibi kendilerine de aynı tavrın niçin takınıldığını hiçbir zaman anlayamamışlardı. İngilizlerin İyonya'daki Yunan askeri eylemini teşvik etmesine, 1914-18 savaşında olduğundan daha çok güvenmişlerdi. Suçlu ile suçsuz toplum arasında ayırım yapmanın hatası, birçok Türkü, bütün İngiliz hükümetlerinin mantık dışı bir şekilde Yunan dostu olduğu duygusuna sahip olmaya sevketti. Enosis isteyenlerin yasa-dışıklarına karşı güç kullanmada yetkililerin gösterdiği gevşeklik de çoğu kez bu nedene dayandırılmaktadır. İngilizlerin tutumu, şüphesiz dil, ırk ve dinin yasal önemi olmadığı ve gerek Türklerle, gerekse Rumlara sadece Kıbrıslılar olarak davranılması gerektiği şeklindeydi.

1931 olaylarının çok açık bir şekilde ortaya çıkardığı Kıbrıs'ın sosyal yapısındaki bu ikili yapı, eski Osmanlı millet sisteminin bir kalıntısıdır. Bu sistem altında Ortodoks, Hristiyan, Ermeni ve Yahudilerin her biri, evlilik, boşanma ve miras gibi şahsi hukuk konularında kendi kararlarının uygulanması için Osmanlı makamlarına başvuru, kendi kiliselerine ait mahkemelerin adaletine tabiydiler. Böylece her dinsel toplum, imparatorluk içinde ayrı bir imparatorluk gibi birşey haline gelmişlerdi. Kıbrıs Başpiskoposunun nasıl çok güçlü bir duruma geldiğini anlamak kolaydır. Zaman zaman Türk valinin Ortodoks nüfusla olan ilişkileri, büyük ölçüde hiyerarşi aracılığıyla yürütüldüğü zamanlarda Başpiskopos, Türk validen daha fazla güce sahipti. Bazen bir Başpiskopos görevden alınabilir, hatta 1821'de Kiprianos'un başına

geldiği gibi öldürülebilirdi ve bu sistem, imparatorluk artan oranda merkezleşmeye başlayınca, 19. yüzyılda yavaş yavaş değiştirildi. Yine de, İngilizlerin gelişiyle, Kilise gücünü bir miktar yitirmişti. Hiç bir Başpiskopos, bir İngiliz Yüksek Komiserine karşı, bazen bir Türk paşasına başarılı bir şekilde meydan okuduğu gibi, karşı çıkmayı ümit edemezdi. Milletlere karşı uygulanan yeni politika da, her zaman sevimli olmuyordu. Türklerin yaptığı gibi, Ortodoks nüfustan dinsel vergileri toplamak için zorla polis kullanma önerisini İngilizler reddedince, hoşnutsuzluk başgöstermişti. (Dipnot: Bu ilginç tartışmanın ayrıntıları, Sir George Hill'in History of Cyprus, Vol IV, 573-5. sayfalarında bulunabilir. Aynı şekilde 1949'da bir Türk Komisyonu, Müslüman nüfusa bir vergi koyarak, camilerin tamiri ve imamların aylıklarını ödemek için gerekli parayı sağlamak amacıyla sömürge hükümetine öneride bulunmuştu. Öneri göz önüne alınmadı. Her iki durumda da İngiliz makamlar şüphesiz, dinsel zorunlulukların kişisel inanç sorunu olduğunu düşünmüşlerdi.)

Müslüman milletin dayanışması, yabancı yönetimin üç çeyrek yüzyıllık süresince korunmuştu. Bütün Kıbrıslı Müslümanlar, çoğunda olduğu gibi ister Anadolu'dan göç yoluyla gelenlerin çocukları olsun, ya da ister bazılarının olması gerektiği gibi Müslümanlığa geçen Kıbrıslılar olsun ya da ister az sayıda olan, Kıbrıs'a diğer Osmanlı eyaletlerinden gelmiş Müslüman Araplar olsun, hepsi de kendilerini Türk olarak hissetmektedirler. Halkın Türkçeden çok Rumca konuştuğu Müslüman köylüleri vardır. Ama bu köylüler, hiç Rumca bilmeyenlere kıyasla, duygu olarak daha fazla güçlü bir şekilde Türktürler. Ortodoks toplumu, her nasılsa daha az homojenite göstermektedir. En başta Rumlar arasında zenginlik bakımından Türkler arasında ondan daha fazla bir

uyumsuzluk vardır. Büyük bir Rum Komünist Partisi de vardır, ya da küçük bir komünist grubun önderliğini kabul eden büyük bir parti vardır demek daha doğru olacaktır. Hem Kilişe, hem de Komünistlerin Enosis istemesine rağmen ve bazı Rum komünistlerin Hristiyanlığın gereklerini yerine getirmelerine rağmen, (Dipnot: Mr. Osbert Lancaster, "en az yarım düzine kişiyi tek tek vahşice öldürmekten sanık olduğu kesin oldu" ve Paskalya Ayinini yapmak için parti toplantısından ayrılma izni alan bir Rum komünistin hikâyesini anlatmaktadır. Classical Landscape with Figures, s.32) Komünistlerle yakın işbirliğinin Başpiskoposu, Yunan hükümetinin desteğinden mahrum etmeye yolaçağı artık aşıkardır.

Kıbrıs'taki toplumsal sorun, böylece, bölünmemiş Hindistan İmparatorluğu'ndakinde olana benzemektedir. Taksim'in olası bir çözüm şekli olarak, başta Türk gazetecisi Ahmet Emin Yalman tarafından tartışılmakta olduğu da hayret uyandırmamalıdır. Komünistler, Rum ve Türk işçilerinin ortak cephesi için çağrı yapmaktadır, ama Komünizmin Türkler arasında gerçekten hiçbir etkisi yoktur. T.Cumhuriyeti'nde olduğu gibi Kıbrıs'ta da çoğunluk komünizmi, eski düşman Rus emperyalizminin az farklı bir şekli addetmektedir. Rumlar, Müslüman azınlığın durumunu güvence altına alacak önerilerle, Türklerin Enosis'e muhalefetine yatıştırmaya çabalamışlardır. Hindistan'daki Müslümanların, kendi kendini yöneten bir Hindistan'da kendilerini daimi olarak Hindu çoğunluğunun merhameti altına koymaya isteksiz olmalarında görülen aynı nedenle, Kıbrıslı Türkler de, anayasal iyileştirmeye yönelik İngiliz planlarına çok şüpheyle bakmaktadırlar. Bir azınlık, kendisini bir çoğunluk tarafından tehdit edilmiş hissediyorsa, ki Kıbrıs'taki Türklerin bu duyguya sahip oldukları kesindir, onlara seçilmiş bir mecliste, nüfus oranına göre temsiliyet önermenin yararı çok az-

dır. Böylesi bir organda, oyları daima boşa gidebilir ve daima, toplam nüfus içindeki oranları kadar oylama yapabilecekleri durumu kendilerini teselli edemeyecektir. Çünkü, kendisini azınlıkta bulan bir siyasal partinin aksine, gelecek seçimlerde karşıtlarını destekleyenlerden bir kısmını ikna ederek, kendisi için oy alma ümitleri olmayabilir. Parlamenter bir sistemde, Türklere gerçek güvence duygusunu, Rumlarla eşit temsiliyeti vermeyecek hiçbir şey sağlayamaz. Aşıkardır ki, dörde bir çoğunlukta olan Rumların bu tavizi vereceği görünmemektedir. İngiliz valisine verilecek olan yedek yetkililer de, Türkleri tamamen memnun etmeyecektir. Çünkü İngiliz memurlarına Rum yanlısı olduklarından güvenmemektedirler. Enosis'in özerkliğe tercih edileceği bile öne sürülmüştür. Önceki durumda (Enosis), Türkiye, Kıbrıs'taki Müslüman azınlığa karşı gösterilen davranışla ilgili olarak Atina'ya şikâyetle bulunabilecektir. Türkiye, doğrudan ilişkisi olmadığı, kendi kendini yöneten bir sömürgedeki yetkililer üzerinde baskı kullanması için Londra'daki Sömürgeler Bakanı'na etkin herhangi bir zorlamada bulunamayacaktır.

Kıbrıs'taki gibi çoğulcu toplumlar, antik çağlardan beri Orta Doğu'da var olagelmıştır. Müslümanlık, Hellenistik dünyadan millet sisteminin artıklarını miras almıştır. Kendi kendini, tali olan, ama kesin statüye sahip diğer yazılı dinlerin taraftarlarına alıştırmış ve bu toplumları, önemli bir başarıyla yönetme yeteneğindedir. İngiliz sömürge yönetiminin himayeci ilk dönemine uyum sağlamakta çok az zorlukla karşılaştılar. İmparatorluk çapında Britanya'nın kurmaya çabaladığı üniter parlamenter demokrasiler altında yaşayıp, yaşayamayacaklarını görmek için zaman gerekecektir.

Halk Oyunu-Müzik

Bütünselliği Üzerine

Özkan YIKICI *

Son zamanlarda ülkemizde halk-oyunları üzerine çalışmalar çoğaldı. Halk oyunlarıyla ilgilenen örgütlerin çoğalması yanında beraberinde birçok hatayı da üretmesi doğaldır. Özellikle halkoyunu sadece oyun (figür) olarak ele alınıp, onu tamamlayan müzik ögesine dikkat edilmezse çok önemli yanlışlar ortaya çıkar. Özellikle son zamanlarda bu gibi yanlışlar göze-kulağa çarpma aşamasına gelmiştir. Bu açıdan burada birkaç noktaya değinmemiz gerekmektedir.

Öncelikle müziğin ritmi ile figür vuruşlarının birlikteliği ve uyumu, oyun derlenip - sahnelenirken dikkat edilmesi gereken ilk noktadır; başlangıç noktasıdır. Nitekim eksiklikler çoğu kez bu hatanın bir sonucu olarak ortaya çıkmakta ve çok yapay durumlarla karşılaşılabilir. Örneğin aksak ritmi taşıyan bir müzikle, ölçüleri uymayan bir zeybek figürü oynanması çoğu kez rahatça yapılabilecek bir hatadır.

Bir diğer hata şüphesiz karakteristik üzerindedir. Oyun türüne bakılmaksızın oyun derleyip, oynama günümüzde rahatça yapılmaktadır. Örneğin bir kasap oyununa çoğu kez zeybek figürü karıştırılmaktadır. Bir kasap oyunu müziğinin zeybek figürleriyle oynanmasının "uyum" olayını ne denli aksattığı rahatlıkla anlaşılabilir kanısındayım. Nitekim halk oyunlarımızdan anlayan bir

kimse, izlediği bir oyundan şu gerçeği yakalayabilir: "Bu çalınan müzik bir sirtodur ama figürleri zeybehtir. Veya müzik bir dramatize oyunun müziği olurken hareketler tamamen karmakarışık ne olduğu anlaşılmayan figürlerdir" diyebilir. Gerçi çoğu zaman alınan alkışlarla "halk bizi doğruladı" dense bile bir hiçbir zaman halbiliminde yeterli ve geçerli bir ölçü olmamalıdır.

Çoğu zaman sadece birkaç figürle müzikleri birbirine eklemek, sadece birkaç figürle yetinmek de sonuçta bu hataları hep beraberinde taşıyacaktır.

Örneğin bir düğün olayını canlandırma . Burada gelinin sahnede dolaşması ve diğer düğün sahnelerinin ne denli birbirine bağımlı olması gerektiği ortadadır. Ancak düğün olayı için sadece bu yeterli değildir. Örneğin düğün olayının bir mevlit müziği ile veya bir ilâhi ile ya da ağıtla sahnelenmesini düşünün . Bir yandan gelin düğün sevincini yansıtmaya çalışırken öte yanda müzik bir acıyı veya Tanrı'ya bir yakarışı ezgilesin. Böylesi bir olay bütünüyle bir düğün sahnesi sayılabilir mi?

Müziğin, oyunu oluşturmada ve zenginleştirmedeki önemi her zaman için yadırganma ve göz ardı edilme

* Has-Der üyesi.

konumuna gelmemesi gefektir. Çünkü her oyun türününün sadece figürleri değil, onları canlandıran ezgileri de vardır. Yavaştan bir el-çırpma hareketi ile hızlı bir kasap oyunu müziği ikilemini düşünün. Oyuncu yavaş, müzik ise coşkulu ve çabuk. Bunlar halk oyunlarındaki özellikle dikkat edilmesi gereken olgulardır. Eğer ülkemizde şimdiden böyle hatalar yapılır, üstelik bu hatalar büyük başarı olarak gösterilirse; ileride arşivlerimize başvuracak olan araştırmacılar için çok güç bir durum olacaktır.

Kısaca şunu söyleyebiliriz: Oyun derlemede oyunun karakteristik özüne göre figür seçilirken hiç bir zaman "ezgisi" göz ardı edilmemelidir. Eğer oyun ile müzik ayrı ayrı düşünülürse o zaman oldukça yanlış sonuçlara ulaşılabilmektedir. Bu açıdan oyun türleri işlenirken ezgisi ve ritmiyle birlikte işlenmelidir. Halk oyununu bir bütün olarak ele alınmalı, incelenmeli ve uygulamaya sunulmalıdır. Eğer kaynak kişilerin ezgi ile sağladığı bütünselliğin de gerisine düşülürse bu hiç bir zaman gerçek anlamda bir halk oyunu derlemesi olmayacaktır.

"KONYALI MÜZİĞİ ÜZERİNE"

Aşağıda derlenen yazı Kıbrıs Radyo Yayın Kurumu (KRYK)'nda yayınlandı. Kıbrıs müziği üzerine Zakas Yorgadis'in bir çalışmasının bir bölümünü olduğu gibi yazıya döktüm. Araştırmamın diğer konularını da ilerideki yazılarımda ele almayı umut ederek şimdilik sadece "Konyalı" müziği üzerindeki görüşleri aktarıyorum.

Çok bilinen bir diğer Kıbrıs şarkısı da "Vraga"dır. Bu şarkı bir Kıbrıs giysisi olan "Vraga"yı satirik bir biçimde ele alıyor. Genç erkeğin vragası çok geniş, çok uzun olduğundan yoldaki bütün tozu topluyor; süpürüyor. Bu çok tanınmış bir şarkıdır. Kırk metrelilik bir bezden bir vraga yaptılar sana. Aman

bu vragayı kim yıkayacak? Nasıl kurutacak? Kurutacak da kim ütölüyor? Kim ateş yakıp da aman ütölüyor?

Dinlenildiğinde günümüzümüze neden olan hoş bir şarkıdır. Konusu, artık günümüzde, yirminci yüzyılda kullanılmayan vraga giysisi olmuştur. Zamanımızda Kıbrıslıların artık pantolon giydiğini düşünürsek, ender olarak köylerde vraga giyen köylülere rastlamamız bizlere gülünç gelmektedir. Fakat bu şarkının melodisi bütün Yunanistan'da "Konyalı" olarak bilinmektedir. Yani Konya'dan gelen melodi adını taşıyor. Bu melodi Yunanistan'da hem enstrümental, hem de bizim söylediğimiz sözlerle bilinmektedir. Özellikle Rodos'ta.

Bu şarkıyı Stellos Gazancidis, Türkçe sözlerle plak yaptı. Şarkının aslını Anadolu'da aramızda yoktur. Bu şarkının Türkiye'de bilindiğini söylemeye herhalde gerek yoktur. Şarkının birçok yorumu vardır. Bu yorumlardan biri Türkiye'de "Pastırma" olarak bilinmektedir.

Araştırmacı Zakas Yorgadis bu arada Türkiye'deki ve Kıbrıs'daki Konyalı müziğinin yorumlarının karşılıklı olarak dinletiyor. Çalınan iki melodide de yöresel karakteristik özellikleri yakalamak mümkün. Gerçi bizlerde, özellikle Rumlarla etkileşimler sonucu çoğu köylerde "Vraga" oyunu adı bilinmektedir. Bizde oyun "Konyalı" adı ile derlenmiştir. Stello Gazancidis'in kasetinde de şarkı "Konyalı" olarak sodylendi.

Tüm bu bulgular Konyalı müziğinin birçok ülkede bilindiğini göstermektedir. Bu da bir müzik melodisini sadece bir yöreye bağımlı kılamayacağımızı göstermektedir. Üstelik bu melodi her gittiği yörede oranın karakteristik özelliğini almışsa!

HALK DANSLARI

NEREDEN-NEREYE

Ocal ERTEN^{*}

Genelde Kıbrıs ve Özelde Kıbrıs Türk Halkbilimi değerlerini araştırmayı, zenginleştirmeyi, yaygınlaştırmayı ve Kıbrıs Türk halkı yararına kültürel ve eğitsel çalışmalarda bulunmayı kendisine amaç edinen derneğimiz, bu çerçevede halk dansları alanında da uğraş vermektedir.

Kıbrıs Türk Halkının yüzyıllarca oynadığı oyunların 5-6 oyunla sınırlı olmadığı gerçeğinden hareketle araştırma ve derleme çalışmalarını a devam etmektedir. Bu gün halk dansları çalışması yapan 15' i aşkın kuruluşun artı Rum oyunu Türk oyunu demeden HAS-DER'in

başlatarak öncülüğünü yaptığı Kıbrıs Oyunlarına sahip çıkma çabasını benimsemiş görülmüştür.

Ne var ki bugün araştırılıp derlenmiş olan yirmiyi aşkın oyunun olmasına rağmen, halk danslarıyla uzaktan yakından ilgilenen herkesin ortak bir düşüncesi vardır. " Artık Folklor Şölenlerinde aynı oyunları görmekten sıkılmaya başladık".

Bu ortak olguyu gidermek için

* Has-Der Başkanı

yaratıcı olmak zorundaydık , çünkü yaratıcılık kimliği netleştirir ve kişilik kazandırır.

İşte bu aşamada halk dansları çalışmalarına yeni bir boyut getirmeyi denedik. Bunu yaparken de tek sesli müzikten çok sesli müziğe, otantik oyun fügürlerinin yerineyse estetik beğeni ve hazzı yükseltecek fügürlerle yapmaya çalıştık.

Bu çalışmadaki amacımız ise kendimizi ve çevremizi geliştirmek ve bir adım daha ileriye gitmektir. Bu günü bu çalışmalarımız, toplumumuzda ileride gündeme gelecek ulusal bale sanatı için bir temel olabilir. Tüm dünyada en üst düzeydeki sanat dallarından biri olarak kabul edilen balenin, birgün toplumumuzda benimsenip , yaygınlaşacağı gerçeği göz ardı edilmemelidir. İşte, bu aşamada bu çalışmamızın önemi daha da belirginleşmektedir.

Birçok konuda olduğu gibi, amatör bir ruhla, fakat inanç ve inatla, bu konuda da öncülük edip, olayı tartışmaya açtık. Bu konuda da başarılı olduğumuz gün gibi ortadadır. Bu olayın bugün burada tartışılması ise bizim için sadece bir gurur ve kıvanç vesilesidir.

Niçin ve Neden Halkoyunları?

Konunun bütünlüğü açısından "Neden-Niçin Halk Dansları" konusunda bilgi vermeden önce, halk danslarının doğuşu ile ilgili biraz bilgi vermek yerinde olacaktır sanırım.

İnsanlar daha konuşmaya başlamadan önce, çeşitli doğal araç ve gereçleri kullanarak birtakım sesler çıkarmayı başarmışlar ve bu sesleri ritme uygun hareketlerle dini ayinlerde kullanmaya başlamışlardır. Daha sonraları teknolojinin gelişmesiyle birlikte bu ritme uygun hareketler derlenerek bugünkü halk oyunları oluşmuştur.

Örneğin , bugün oynanan çiftelli

oyunun eski PAGAN TAPINAKLARINDA, gençlere hareketler yoluyla evliliği ve çiftleşmeyi öğreten bir dini ayinden başlayıp bugünkü şekline geldiği bilinmektedir.

Halk oyunları,halk arasında süregelen şekliyle otantiktir. Bunlar eğlencelerde, sünnet törenlerinde, düğünlerde v.b yerlerde oynanmaktadır. Ama bu haliyle seyirlik sahne oyunları olarak kitleye sunulmazlar. Çünkü çoğu oyunlar iki kişiliktir. Bu oyunları sahnelemek için; oyunun özünü koruyarak, göze ve kulağa hitap edecek şekle getirmek gerekir. Bu da , figür birlikteliği , kareografı, eleman sayısını artırmak ve de kıyafet birlikteliği ile olur.

Bilindiği gibi halkbiliminin çok önemli bir dalı olan halk dansları giderek ulusal kültürün bütünleşmesi konusunda en etken bir güç olarak kendini kabul ettirmiştir. Ülkemizde binlerce genci kötü alışkanlıklardan korurken, ülkemizin tanıtılmasında da önemli bir rolü vardır.

Halk oyunlarımız, halk müziğimiz, el sanatlarımız, halk yapı sanatlarımız yani kısacası folklorumuz, bizim kültür mirasımızdır. Bizim , geçmişimiz ile geleceğimiz arasında bir bağ olmaktadır. Şöyle ki: Biz geçmişimizden bize miras kalanları kullanıyor, o anki yaşamımıza cevap verecek şekilde biçimlendiriyor ve bizden sonrakilere miras bırakıyoruz. Bu halk dansları için de geçerlidir. Geçmişten miras aldığımız oyunlarımızı, araştırıp, derleyip, seyirlik hale getirip, gelecek kuşaklara aktarmaya çalışıyoruz. İşte kültürün sürekliliği de buradan gelmektedir. Bu tür çalışmaların uzmanlara tarafından yapılması gerektiğini biz de kabul ediyoruz. Ama ülkemizde böyle bir uzman kadronun olmayışı bizi bu konuda amatör dahi olsa çalışmalar yapmaya itmiştir.

Bu alanda uğraş verenlere maddi ve manevi destek sağlandığı oranda, gerek kültürün bütünleşmesi, gerekse ülkenin tanıtılması açısından çok daha güzel ve olumlu sonuçlar alınacağı , gün gibi ortadadır.

Maniler ★

Ozkan YIKICI

Yüzümün gaşı kalay
Yeni kurulmuş halay
Yeni yarı bulunca
Esgiyi boşamak çok kolay

Dağ altında yılan
Yılan masaya dolan
İşaretten annamaz
Eşek kafalı oğlan

Elbisem yanar-döner
Sevdiğimin adı Ömer
Ömer fısdık getirmiş
Anam duyarsa döver

Saatim işler şak şak
Küs olsak da barışsak
Aramızda dağlar var
Mektupilan gonuşsak

Yemeğimi bastırdım
Toprak tenceresine
Gel yarım gonuşalım
Mutfak penceresine

Su gelir dere dere
Kumunu sere sere
Al dere götür beni
Yarin olduğu yere

Keten gömleğin ensiz
Yarım ben etmem sensiz
Garyolan diken dolsun
Neçin yatdın sen bensiz

Mor gadifenin eni
Basdırdın öptün beni
Şu sır burada kalsın
Meydana verme beni

Gökteki yıldızlar
Altın gibi yaldızlar
Canlar ciyerler yakar
Leymosundaki gizlar

Sıra sıra ağaçlar
Üstüne gonar kuşlar
Derdinden hasta oldum
Teysir etmez ilaçlar

Mor gadifeli çenem
Her sefer ben geçemem
Dünya dünyadan geçse
Ben yarimden geçemem

Bahcada nar ağacı
Hem datlıdır hem acı
Gel yarım sarılalım
Çıksın yürekten acı

Şu dağın mazıları
Gınalı guzuları
Hep allah bana yazdı
Bu gara yazıları

Mavi ilik mor düğme
Gene girdin galbime
Her girdikçe galbime
Dan eder yüreğime

Çek atı oynamasın
Duvarı boylamasın
Gece gelme gündüz gel
Yüreğim oynamasın

Bu maniler, Şeker Bayramı'nda Kıbrıs Radyo Yayın Kurumu tarafından Güney'de kalan Türklerin kendi seslerinden yayımlandı. Bu manilerin bir kısmı olduğu gibi aktarılmıştır.

HABERLER

Zehra KOZAL

HAS-DER TİYATRO GRUBUNUN GÖSTERİSİ

Has-Der Tiyatro grubu 14-18 Mayıs tarihleri arasında "Limnidi Ateşinden Bugüne" adlı oyununu Lefkoşa Belediye Tiyatrosu'nda Spastikleri Koruma Derneği yararına sergiledi.

Has-Der Tiyatro grubu bildirilerinde amatör tiyatro çalışmalarına yeni bir renk ve boyut katmayı düşündüklerini, bu amaçla **FİKRET DEMİRAĞ**'ın henüz yayınlanmamış bir çalışmasını oyunlaştırarak hem değişik bir gösteri, hem de ülkemize ilişkin tarih çalışması niteliğinde bir oyun orataya çıkardıkları-

nı belirttiler. **Fikret Demirağ** ise bildiri-
de oyunun bir döküm denemesi olduğunu ,dokuz bin yıllık geçmişi olan Kıbrıs'ın toprağının çok şeylere tanık olduğunu, geçmişimizi yeterince tanıyamadığımız bu ülkeyi, onun geçmişini en çok onun çocuklarının ve sanatçılarının tanıması gerektiğini vurguladı.

"Limnidi Ateşinden Bu Güne" oyunu bir yurdu, bir toprağı , onun bağrında barındırdığı tarih ve kültürü tanımaya çalışmanın bir ilk adım denemesi olduğunu belirtti.

Oyuna gösterilen ilgiden dolayı oyun yeniden oynandı .

Has-Der Tiyatro Grubumuz

KALEBURNU ARAŞTIRMASI

Derneğimiz'in Araştırma Kolu 9 Haziran 1991 Pazartesi günü, Kaleburnu köyünde Alan Araştırma çalışması yaptı.

Araştırılan konular şöyledir:

1. Efsaneler, İnanışlar, Destanlar
2. Masal, Ninni, Halk Türküleri, Maniler
3. Köy Yapı Sanatı, İç Dekorasyon
4. Bayram Kutlamaları
5. Çoban ve Çobancılık
6. Köyün kuruluşu , geçmişi ve Arkeolojik incelemesi.
7. Halk dansları, oyunları , müzikleri.
8. Giysiler.

Sorumlu arkadaşlar ekiplerini kurarak, konuları ile ilgili çalışmalarını başlattılar. Tamamlanan araştırmalar ileriki sayılarımızda yayınlanacaktır.

TÜRK MAARİF KOLEJİ FOLKLOR KOLU KOZANKÖY'DE

Türk Maarif Koleji "Folklor Kolu" 13 Ocak, 1991 tarihinde Halk Sanatları Derneği (Has-Der) Araştırma Kolu gözetiminde Kozanköy'de bir araştırma gezisi düzenledi. Kozanköy muftağına özgü yemek, tatlı ve macunlar, el işleri, eski köy düğünleri, eski oyunlar ve eğlenceler araştırıldı.

Rifat Şık ile arkadaşı, kaynak kişinin söylediklerini kaydediyorlar.

Türk Maarif Koleji "Folklor Kolu" ile Halk Sanatları Derneği "Araştırma Kolu" sorumlusu Hasan Buluç, araştırmanın asıl amacının folkloru sevdirmenin yanı sıra, öğrencilerin ileride toplumuza gerçek araştırmacılar olarak kazandırılması olduğunu ve toplumumuzun da buna ihtiyacı olduğunu bildirdi.

Kaleburnu araştırma ekibi

karşılıklı görüşme yapıyor.

Telif Hakları oturumuna katılan konuşmacılar ve oturumu yöneten Dernek sekreterimiz Kâni Kanol.

TELİF HAKLARI TARTIŞILDI

1 Nisan 1991 tarihinde, derneğimiz "Telif Hakları" konulu Açık Oturumu K.K.Ticaret Odası Salonunda gerçekleş-tirdi. Kâni Kanol'un yönettiği açık oturumda değişik mesleklerden kişiler sorunlarını ortaya koydular. Sanatçıların telif hakları yasasıyla eserlerini koruma konularının iyice açıklık kazandığı oturum büyük bir ilgiyle izlendi.

SPASTİKLERİ KORUMA CEMİYETİNİN SANAT ŞÖLENİ

16 Mayıs tarihinde Has-Der halk dansları gurubu Spastikleri Koruma Cemiyeti yararına düzenlenen Sanat Şöleninin açılışını yaparak Spastiklere destek verdi. Gösteri büyük bir coşkuyla izlendi.

HAS-DER GELENEKSEL PİKNIĞI YAPILDI

21 Nisan 1991 Pazar günü derneği-miz, elemanlarıyla birlikte Güzelyurt vöresinde bir piknik alanında piknik düzenledi. Gençlerin çeşitli müzik dinletilerinin ve oyunların yanında çeşitli spor karşılaşmalarının yer aldığı gün oldukça neşeli geçti.

HAS-DER ÇOCUK ŞÖLENİ YAPILDI

14.6.1991 Cuma akşamı Has-Der Çocuk Kulübü Lefkoşa Belediye Tiyat-rosu'nda "Çocuk Şöleni" düzenledi. Gecede Yıldızlar Halk Dansları ekibi , Kıbrıs Türk Folkloründen örnekler sunarak büyük beğeni kazandılar. Has-Der Çocuk Korosu, Kıbrıs Türküleri ve Çocuk Şarkılarından oluşan program-larını sunarlarken sunuyu gerçekleştiren Sn. Osman Alkaş, büyük küçük tüm seyirciyi bu güzel şarkılarla bir araya getirdi. Koro ile seyirciye birlikte şarkılar söyleterek, onları çocukların mutlu ve gizemli dünyasında buluşturdu. Minikler Halk Dansları ekibimiz ise oyunlarıyla büyük sempati topladılar. Programın ikinci yarısında Sn. Mehmet Ertuğ'un hazırlayıp sunduğu Karagöz Oyunları büyük bir beğenile izlendi. Çocuklara ve Seyircilere kahkaha dolu dakikalar yaşattı. Programın akışını sağlayan Tiyatro sanatçısı arkadaşımız Sn. Osman Alkaş , sunusunu, espirileri ve seyirci sahne iletişimini başarılı bir şekilde kurmasıyla gecenin bu denli neşeli ve coşkulu geçmesinde büyük katkıda bulundu.

Çocuk Kulübümüz gösteri sırasında

DÜNYA ÇOCUK GÜNÜ KUTLAMALARI

1 Haziran Dünya Çocuk günü kutlandı. Has-DER ve Gençlik Merkezi Çocuk Kulüplerinin Sarayönü'nden Kuşulu parka kadar süren kortej yürüyüşü ve Kuşulu Park'taki etkinlikleriyle çocuklar renkli bir gün yaşadılar. Çocuk Kulübümüzün korusu ve Halk Dansları Minikler Ekibi gösterilerinin ardından resim çalışmalarına katıldılar ve Dünya Çocuk Gününü tüm dünya çocuklarının savaşsız bir dünyada barış içinde yaşama umuduyla kutladılar.

Çocuklarımız Dünya Çocuk Günü kutlamalarında.

Sohbet toplantısına katılan konuşmacılar

DÜNÜN VE BUGÜNÜN FOLKLORU TARTIŞILDI.

12 Nisan 1991 tarihinde Gençlik Merkezi'nin düzenlediği "Neden Niçin Halk Oyunları" konulu sohbet toplantısı K.T.Ö.S. 'de gerçekleştirildi. Has-Der adına başkan Öcal Erten ile genç elemanlarımızdan Hasan Abohorlu toplantıya konuşmacı olarak katıldılar. Folklorün dünü, bugününün anlattığı geceyi geniş bir gençlik kitlesi izledi.

BURSA KARAGÖZ HALK DANSLARI TOPLULUĞU KIBRIS'TA

14-18 Nisan tarihlerinde Lefkoşa Belediyesi ile Bursa Büyük Şehir Belediyesi arasında imzalanan "Kardeş Kent" protokolu çerçevesinde Bursa Karagöz Halk Dansları topluluğu Kıbrıs'a gelerek çeşitli bölgelerde gösteriler düzenledi. Derneğimizi de ziyaret eden ekip ve yöneticileri Has-Der'i başarılarından dolayı kutlayarak işbirliği içinde olma arzusunda olduklarını belirttiler.

Bursa Karagöz Halk Dansları topluluğunun Has-Der'i ziyareti

Dünya Müzeler Haftası
etkinlikleri çerçevesinde
düzenlenen konferansta
konuşan arkeolog
Tuncer Bağışkan

DÜNYA MÜZELER HAFTASI KUTLANDI

Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nde ilk kez 1986 yılında kutlanmaya başlanan ve geçtiğimiz yıl ise günü unutulduğundan kutlanamayan 18-24 Mayıs Dünya Müzeler Haftası bu yıl değişik etkinliklerle kutlandı.

Milli Eğitim ve Kültür Bakanlığı'na bağlı Eski Eserler ve Müzeler Dairesi Müdürlüğünün örgütlediği etkinlikler takdir ve ilgiyle karşılandı. Haftanın ilk gününde Müze ile Ören yerleri ziyaretçilere ücretsiz açık bulunduruldu. Aynı gün posta gönderilerine Dünya Müzeler Haftası kaşesi vuruldu.

Etkinlikler çerçevesinde , 21,5,1991 tarihinde , Atatürk Kültür Merkezi'nde arkeolog Tuncer Bağışkan tarafından "Arkeolojik kazıların önemi ve Çamlıbel antik mezar kazısı" konulu bir konferans verildi. Konferans'ta, arkeolojik kazıların önemi, İngiliz sömürge döneminden itibaren Eski Eserler Dairesi'nin bilimsel bir kuruluş haline getirilmesi çalışmaları ve 1990 yılında konuşmacının Çamlıbel köyünde gerçekleştirdiği mezar kazısı anlatıldı. Konferans öncesinde ayrıca, Tuncer Bağışkan'ın Eski Eserler Dairesi adına Kırmı, Akdeniz, Ulukışla ve Çamlıbel köylerinde gerçekleştirdiği kazılarda bulunan eski ederler "Arkeolojik

Kazı Buluntuları Sergisi"nde teşhir edildi.

23 Mayıs, 1991 tarihinde Yeni İskele'de tarihi **Banaya Theotokos Kilise**'si ikon müzesi olarak törenle hizmete açıldı.

DÜNYA TİYATROLAR GÜNÜ KUTLANDI

Dünyanın her yerinde olduğu gibi ülkemizde de kutlanan 27 Mart Dünya Tiyatrolar gününde Lerkoşa Belediye Tiyatrosu ,Kıbrıs Türk Devlet Tiyatroları, Kıbrıs Türk Komedi Tiyatrosu ve Maraş Emek Tiyatrosu çeşitli oyunlar sergiledi, bildiriler yayınladı.

Bildiride özetle şu konulara değinildi:

1. Toplumumuzda gençleri tiyatro sanatına yönlendirmek ve sağlıklı seyirci birikimi sağlamak için Tiyatro şenliklerinin düzenlenmesi, ve Devlet Tiyatrolarının öncülüğünde çeşitli programların hazırlanması ,
2. Devlet Tiyatro ilişkisinin sağlıklı, çağdaş bir sisteme oturtulması,
3. Okuldan Tiyatro'ya ilişkisinin benimsenmesi, bununla ilgili gerekli düzenlemelerin ve önlemlerin alınması.

**Bu sayının çıkmasında
katkıda bulunan
aşağıdaki kuruluşlara
teşekkür ederiz**

**Top Shop
Birinci Ticaret Sti.
Repa Ltd.
Anıl Spor
İnce Elektronik
M.Damdelen Ltd.
İnce Gmrkleme
Işıl Reklm**

